

Ponedjeljak, 22. novembar 2004
Svedok Nikolaj Rižkov (Nikolai Ivanovich Ryzhkov)

Otvorena sednica
Optuženi je pristupio Sudu
Početak u 9.20 h

Molim ustanite. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju zaseda. Izvolite, sedite.

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, gospodine Najs (Nice).

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, pre nego što optuženi pozove svog sledećeg svedoka, ima jedan broj proceduralnih pitanja za koja mislim da treba da budu pokrenuta u sudnici, a ne pisanim putem. Imajući u vidu da će optuženi radije da se bavi stvarima koje čuje i koje ja pokrenem u sudnici, uz vašu dozvolu želim samo da pokrenem jedan određeni broj pitanja, zato što mislim ako se sada reše te stvari, onda ćemo ekonomičnije da koristimo naše vreme.

SUDIJA ROBINSON: Ako će to da pomogne da se ekonomičnije koristi vreme u sudnici, ja bih više voleo da pređemo na svedočenje.

TUŽILAC NAJS: U redu, ali, mislim da bi nam ovo bilo od pomoći. Ima par stvari o rezimeima po Pravilu 65ter. To su vrlo kratke stvari. Dva krata rezimea, jedan koji će da se koristi ove nedelje, a jedan kasnije. Govore nam da se govori o svedocima o kojima su izveštaji trebali da budu stavljeni na raspolaganju. Radi se o svedoku Jokanoviću koji se u skladu sa rezimeom po Pravilu 65ter spominje kao veštak ustavnog prava. I on treba da dođe krajem ove nedelje. Drugi svedok je Jurgen Elzeser (Jurgen Elsaesser) koji je novinar, koji je intervjuisao jedan određeni broj ljudi o događajima u bivšoj Jugoslaviji i koji je objavio knjigu o tome. Taj rezime po Pravilu 65ter

u najboljoj situaciji govori da se radi o nekome ko je neka vrsta veštaka i potrebno nam je onda obaveštanje unapred da bismo mogli unakrsno ga ispitujemo. Ja sada ne tražim da se bilo šta reši, već želim samo da to saopštim optuženom. Drugi problem, mali problem, je da već odavno optuženi treba da nam dostavi kopiju Karadžićevog dnevnika na osnovu koga je on vršio neko unakrsno ispitivanje. Mi smo pokušali da dobijemo taj dnevnik, neformalno i mislim i putem Sekretarijata (Registry) i mislim da nam je rečeno da taj zahtev treba da uputimo i Pretresnom veću. Mogu da vam kažem o kojoj se raspravi radi, to je bilo 26. novembra 2003. godine, tada je to pitanje pokrenuto. Očigledno radi se o dokumentu koji je verovatno zadržan i čini nam se da je to važan dokument kada se razmatraju pitanja koje razmatra ovo Pretresno veće.

SUDIJA ROBINSON: Možda optuženom treba datum transkripta.

TUŽILAC NAJS: Da, u svakom slučaju.

SUDIJA ROBINSON: Da bi se podsetio o čemu se radi.

TUŽILAC NAJS: A što se tiče onoga šta znamo o Jokanoviću, postoji još uvek otvoreno pitanje pravnog veštaka o Kosovu. I Pretresno veće će da se seti našeg stava u vezi sa tim. Mi smo mislili da ćemo možda moći da dovedemo ili da pronađemo tako nešto u *Predmetu Milutinović*, ali mislim da je to sve manje i manje verovatno. Znamo da je u jednom trenutku Pretresno veće htelo da zahteva od strana da se izjasne o relevantnim zakonima koji se odnose na Kosovo i o promenama ustavnog položaja Kosova. Međutim, imajući u vidu kako se razvijaju dokazi, mi smatramo da ipak Sud treba da traži da vidi kakav je stav. Mi ćemo i dalje pokušati da nađemo veštaka o tom pitanju, ali nam je još uvek teško da to uradimo.

SUDIJA ROBINSON: Ali da li vi onda tvrdite da je gospodin Jokanović takav veštak?

TUŽILAC NAJS: Ne, ali to je samo jedan od problema u odnosu na njegov rezime po Pravilu 65ter. Takođe želim da kažem da je traka govora na Gazimestanu (Gazimestan) koju je prezentovao optuženi prošle nedelje i uvrstio u dokazni materijal, nije imala engleski prevod. Trebaće prevod ako Pretresno veće želi da pogleda ceo ili deo tog govora, da bi steklo jednu opštu sliku. Interesantna je traka, traje nekih 15 minuta. Iako to nisam skoro gledao želim da odredim određeni pasus ili deo trake gde se spominje reč "bitka". I Pretresno veće će da se setiti značaja toga. U svakom slučaju to se pojavljuje negde pri kraju trake i da smo imali vremena da unakrsno ispitujemo i o tome. Ja bih pozvao Pretresno veće da razmotri to pitanje i da vidi reakciju mase kada je kamera za vreme tog dela govora bila usmerena prema narodu. I poslednji problem koji iznosim pred Sud i iznosim pred optuženog i njegove pravne zastupnike, da bi to bilo zabeleženo u zapisniku ovog suđenja, imamo problem u *Predmetu Milutinović* gde istrage potencijalnih svedoka, radi se o dva svedoka, da im je rečene da im je zabranio gospodin Tomanović koji je jedan od pravnih saradnika optuženog, da razgovaraju sa Tužilaštvom. Taj odgovor nas je doveo do zaključka da se ova dva svedoka možda nalaze među svedocima koji još uvek nisu imenovani ili koji imaju pseudonim, tako da mi nismo unapred znali, što se tiče *Predmeta Milutinović*, da optuženi možda želi njih da koristi kao potencijalne svedoke. Mi smo se potrudili da se raspitamo kod gospodina Tomanovića da li su stvarno date takve instrukcije. Međutim nismo došli do zadovoljavajućeg zaključka po tom pitanju. Dosta vremena smo izgubili pokušavajući da razgovaramo sa svedocima čija nevoljnost ili nemogućnost da sa nama razgovaraju se, u stvari, zasniva na nekakvim upustvima da ne treba da kontaktiraju sa nama. I mi onda smatramo da Sud treba jasno da stavi do znanja, da niko ne polaže prava na svedoka i da se takva upustva ne mogu nikome dati. Takođe želim da kažem da su predstavnici Tužilaštva jasno rekli tim svedcima da ako žele da razgovaraju sa nama u prisustvu svedoka, mogu to da urade. Međutim, naravno, to se razlikuje od uputstva da jednostavno ne smeju da razgovaraju sa Tužilaštvom.

To pitanje pokreće opšte pitanje da li optuženi ispunjava zahteve Pretresnog veća da po imenu identifikuju većinu svedoka sa svog prilično dugačkog spiska i da li se povinuje svim zahtevima da obezbedi zaštitne mere za one svedoke koji ne mogu javno da se identifikuju.

SUDIJA ROBINSON: Ja razumem odnos toga sa ovim Predmetom, ali to je nešto što se direktnije odnosi na vođenje pretpretresnog postupka u *Predmetu Milutinović*.

TUŽILAC NAJS: Naravno. Međutim, pravni saradnici ne učestvuju u tom predmetu niti su u zapisniku u tom predmetu, tako da bez obzira o kakvim se upustvima radi koji potiču iz ovog Predmeta, mi smo slučajno saznali da svedoke koje potencijalno želimo da dovedemo u *Predmetu Milutinović* imaju nekakve veze sa optuženin u ovom Predmetu. To su stvari koje sam hteo da pokrenem i čini mi se da bi možda, sobzirom da se optuženi sam brani, ovo bio najbrži put da se njemu prenesu ove stvari.

SUDIJA KVON: Da li možete da nam date imena svedoka? Koji je taj drugi svedok o kome ste govorili?

TUŽILAC NAJS: Prvi svedok je Jokanović koji treba da se pojavi krajem ove nedelje. Drugi svedok je Jurgen Elzaser, to je svedok Odbrane broj 961, na spisku po Pravilu 65ter broj 1004. On je novinar koji treba da govori o onome šta je njemu rečeno.

SUDIJA KVON: Ali on se ne pojavljuje u rasporedu svedoka koji će uskoro da se pojave?

TUŽILAC NAJS: Ne, ali mislim da je naveden u ranijim spiskovima koje nam je dao optuženi.

SUDIJA ROBINSON: Hvala vam, gospodine Najs. Gospodine Miloševiću, ne morate sada da odgovorite na pitanja koja je

pokrenuo gospodin Najš. Možete da se pripremite na odgovor i onda da odgovorite. Sada bi bilo dobro da pozovete svog svedoka.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Samo da jednu stvar razjasnim, gospodine Robinson (Robinson). Vukašin Jokanović u mom spisku nikada nije tretiran kao ekspert. Vukašin Jokanović, on je bio predsednik Skupštine Kosova i Metohije u vreme kada su usvojeni ustavni amandmani 1989. godine. Ja ne znam ko je to stavio da je on ekspert, ali svakako ja nisam. On svakako jeste stručan, jer je pravnik, jer je bio ministar, bio javni tužilac, savezni, bio na mnogim funkcijama. Ali ja ga nisam predložio kao eksperta, nego kao svedoka činjeničnog. Ne znam odakle to gospodinu Najšu.

SUDIJA ROBINSON: U redu. Ja mislim da je on to zaključio iz spiska po Pravilu 65ter u kome se on pojavljuje kao veštak i stručnjak za ustavno pravo. Pozabavićemo se tim kada za to dođe vreme. Sada vas molim da pozovete svog svedoka za danas.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Dobro, pozivam Rižkova Nikolaja, Nikolaja Ivanoviča (Nikolai Ivanovich Ryzhkov). Dok dođe svedok mogu da kažem još nešto. Gospodine Robinson, ja ne znam kakav Karadžićev dnevnik pominje gospodin Najš. Ja nikad nisam imao nekakav Karadžićev dnevnik. I ne sećam se da sam ikada pomenuo da ću ja da prezentiram nekakav Karadžićev dnevnik. Postoje Karadžićeve knjige koje su objavljene.

SUDIJA KVON: Gospodine Miloševiću to je, u stvari, dnevnik Karadžićevog sekretara kog ste vi jednom pomenuli tokom unakrsnog ispitivanja. I molimo vas da pogledate transkript od 26. novembra 2003. godine.

SUDIJA ROBINSON: Zamenik sekretara će tokom pauze da vam da kopiju tog dela transkripta. Neka svedok da svečanu izjavu.

SVEDOK RIŽKOV: Svečano izjavljujem da ću govoriti istinu, celu istinu i ništa osim istine.

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, sedite. Gospodine Miloševiću, pre nego što počnete, hoću samo da kažem da će svedočenje ovog svedoka da se prevodi sa engleskog na ruski, tako da je jako važno da se pridržavate toga da pravite pauzu između pitanja i odgovora. I želim to takođe da naglasim i svedoku. Izvolite, možete da počnete.

GLAVNO ISPITIVANJE: OPTUŽENI MILOŠEVIĆ

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Hvala, gospodine Robinson. Dobar dan, gospodine Nikolaje Ivanoviču.

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Dobar dan, gospodine predsedniče.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Molim vas da kažete svoje puno ime i prezime i srednje ime?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Ja se prezivam Rižkov, a zovem se Nikolaj, a srednje ime mi je Ivanovič.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Molim vas da kažete samo nekoliko elemenata svoje biografije, kako bi se znalo o kome se radi.

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: U redu. Ja sam Nikolaj Rižkov i rođen sam 1929. godine. Po struci sam mašinski inženjer. Diplomirao sam na Politehničkom univerzitetu Urala. Odatle imam diplomu. 25 godina sam radio u jednoj od najvećih fabrika u Sovjetskom Savezu (Soviet Union) "Ural Nos" (Ural NOS). Završio sam karijeru u toj fabrici kao generalni direktor. Četiri godine sam bio zamenik ministra za tešku industriju u Moskvi (Moscow), a u isto vreme sam bio prvi zamenik komisije za državno planiranje Sovjetskog saveza. Tri godine sam bio sekretar Centralnog komiteta Komunističke partije (Central Committee of the Communist Party of the Soviet Union) i bavio sam se ekonomskim pitanjima, a više od pet godina sam bio predsedavajući Saveta ministara Sovjetskog Saveza (Council of

People's Commissars of the USSR). Drugim rečima, bio sam na čelu Vlade Sovjetskog Saveza. Posle toga, sledećih osam godina, tokom devedesetih, bio sam zamenik Donjeg doma Dume (Duma), a onda sam bio senator, to jest član Gornjeg doma Dume (Federation Council of Russia).

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ovde je bila neka greška. Vi ste poslanik državne Dume posle 1990. godine, je li tako, gospodine Rižkov?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Ja sam rekao devedesetih godina. To je bilo 1995. godine. Od 1995. godine do 2003. godine sam bio zamenik u državnoj Dumi, onda počevši od oktobra 2003. godine sve do sada sam senator u Dumi. Pored toga, tokom perioda od 1990. godine sam bio predsedavajući Saveta ministara Sovjetskog Saveza i u isto vreme sam bio član Predsedničkog saveta naše zemlje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Samo da vam skrenem pažnju: ovde se na srpski prevodi da je gospodin Rižkov bio zamenik u državnoj Dumi. Pretpostavljam da se reč "deputy" (zamenik) prevodi sa engleskog na srpski. On nije bio nikakav zamenik, nego je bio poslanik državne Dume. A kasnije član Senata, što je i sad.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Rižkov, da li je to tako?

SVEDOK RIŽKOV: Da. Sasvim je ispravna ta primedba gospodina predsednika. Poslanik državne Dume, kao poslanik Dume ja sam za jedan određeni period, skoro četiri godine, bio predsedavajući specijalne komisije o Jugoslaviji. Ta komisija je osnovana 1999. godine i radila je do jeseni 2003. godine. Da. Ja sam bio predsedavajući Specijalne komisije o Jugoslaviji i u ovom slučaju ta ispravka koju je dao gospodin Milošević je sasvim na mestu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Rižkov, da li ste se za

vreme vaše karijere, a mislim naročito poslednjih 10 godina, bavili događajima na području bivše Jugoslavije?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Ja sam se, u stvari, bavio pitanjem Jugoslavije od 1993. godine. 1993. i 1994. godine, sam bio u Srbiji kao javna ličnost, ali od 1999. godine sam bio na čelu, kao što sam rekao, Specijalne komisije. I, naravno, ja sam se veoma tesno bavio i učestvovao u svim materijalnim pitanjima u vezi sa Jugoslavijom i obraćao sam pažnju na sve događaje u Jugoslaviji. Tokom tog perioda sam dosta često posećivao Jugoslaviju i pre agresije i posle toga i zbog toga ja razumem šta se dešavalo u Jugoslaviji i, štaviše, pošto sam se neposredno bavio ovim temama u Moskvi, ja sam uvek bio svestan toga šta se dešava u Jugoslaviji.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Na koji način ste se bavili pitanjima Jugoslavije?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Ja sam proučavao događaje u Jugoslaviji. To sam radio 1993. godine, pošto je 1993. i 1994. godina bio period kada sam posećivao Jugoslaviju kao javna ličnost i video sam šta se tamo dešava, ali, kao što sam već rekao, 1999. godine sam bio na čelu Specijalne komisije Dume o Jugoslaviji. Kao prvo, moja putovanja u Jugoslaviju, naročito u martu i aprilu 1999. godine, a posle toga još tokom 1999. i 2000. godine, su mi omogućila da svojim očima vidim šta se tamo dešavalo. Tada sam bio, ne samo u Srbiji, već sam obišao i Kosovo, tako da sam lično mogao da vidim šta se tamo dešavalo. Naravno, veći deo naših zaključaka i naših analiza tamo, na osnovu kojih smo mi donosili svoje zaključke i ti zaključci su donošeni na osnovu materijala koje smo imali na raspolaganju u našoj zemlji, u Rusiji (Russia), a Parlament je u nekoliko navrata razgovarao ili održavao konsultacije između naših rukovodilaca i čelnika ministarstava, uključujući i ministra spoljnih poslova i ministra odbrane. Mi smo imali zatvorene sastanke gde se raspravljalo o dosta interesantnim i vrlo korisnim materijalima i na osnovu tih materijala i na osnovu podataka koje smo imali na raspolaganju, mogli smo da izvlačimo svoje zaključke. Posle toga smo imali sastanke u martu i tokom narednih meseci.

Tako da su naše odluke, u stvari, bile usvajane od strane Dume i bili smo rukovođeni činjenicama koje smo imali na raspolaganju.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Hvala, Nikolaje Ivanoviču. Mogu li ja to da uprostim? Dakle, vi svedočite i bavili ste se Jugoslavijom, pre svega, na osnovu ličnih saznanja, a onda i paralelno na osnovu informacija nadležnih državnih organa Ruske Federacije, je li tako?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Da, tako je. Da. To je zaista tako. Ja sam formirao svoje mišljenje na osnovu onoga šta sam video svojim očima, jer sam posetio Jugoslaviju, Srbiju i Kosovo i kao što sam već spomenuo, imali smo na raspolaganju ogromnu količinu materijala, a to je bilo na raspolaganju i drugim kompetentnim i nadležnim vlastima u našoj zemlji.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Hvala vam. Recite, molim vas, kakva su vaša saznanja o događajima na Kosovu u ovo kritično vreme o kome se ovde raspravlja ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs?

TUŽILAC NAJS: Odgovori koje je davao optuženi do sada sugerišu da će svedok da govori o onome šta je opisano kao ogroman materijal nadležnih vlasti njegove zemlje. Očigledno je da će tu da bude reč o poverljivom materijalu i to mora da bude saslušano na privatnoj sednici. Ništa od tog materijala do sada nije stavljeno na raspolaganje Tužilaštvu da bi se razmatralo u obliku izveštaja. I neizbežno će da bude da ako Tužilaštvo bude želelo da se oslanja na takav materijal, odnosno ako bude htelo da ispituje takvog svedoka bez mogućnosti da razmotri materijal koji je u osnovi njegovog svedočenja, za nas je nemoguće da unakrsno ispituujemo ovog svedoka, kao što će i Pretresnom veću da bude nemoguće da proceni vrednost njegovog svedočenja, ukoliko to svedočenje odražava taj materijal. Zbog toga pozivam Pretresno veće da kaže da mu ne treba dozvoliti da govori na osnovu materijala, već da daje svedočenje na osnovu ličnih iskustava.

SUDIJA ROBINSON: Ali to je materijal kom je on imao pristup u okviru svoje zvanične funkcije.

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, mi smo imali svedoke ranije koji su iznosili mišljenja ili rezimirali svedočenja na osnovu drugog materijala, na primer materijala OEBS-a (OSCE, Organization for Security and Cooperation in Europe) ili materijala Hjuman rajts voča (Human Right Watch). U svakom slučaju, oni su identifikovali u celini materijal na koji su se oslanjali i bilo da su to rezimirali, stavljeno je u obliku sažetka, ili u celini na uvid i tu ima nekoliko faza kroz koje se sad nije prošlo i mislim da se otišlo predaleko, po mom mišljenju, da bi se dala bilo kakva vrednost ovakvoj vrsti svedočenja. Takođe, može da se desi da dođe do pokušaja da se oslanja na materijal dobijen od strane obaveštajnih službi, a koji je, recimo, razmatran na privatnoj sednici, a koji nama nije bio dostupan i mi ne bismo ni na koji način mogli da proverimo ono šta svedok govori. Problem sa kojim se mi suočavamo na osnovu ovih vrlo kratkih rezimea po Pravilu 65ter je taj da se ne zna unapred na šta će svedok da se oslanja i ja bih pokrenuo to pitanje unapred, ali ovako nisam. I, po mom mišljenju, ovakvo svedočenje ne treba da se prihvati na osnovu ovakve procene postavljanja pitanja i odgovora kao što je do sada išlo.

SUDIJA ROBINSON: Da čujemo gospodina Miloševića. Gospodine Miloševiću, čuli ste šta je pokrenulo Tužilaštvo. Šta vi kažete na to?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ja mislim da je ovaj svedok veoma relevantan, da on ovde ne svedoči o nekim svojim mišljenjima, već iznosi ocene koje su zasnovane na podacima nadležnih državnih organa jedne velike države, a kad kažem "nadležnih državnih organa", mislim na Ministarstvo odbrane (The Russian Federation Ministry of Defence), Ministarstvo inostranih poslova (The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation), sva druga ministarstva i koja su razmatrana u najvišem zakonodavnom organu Ruske Federacije, u

državnoj Dumi, čiji je član bio u to vreme i čiji je član i sada u svojstvu senatora, gospodin Rižkov. Prema tome, to nisu nikakva saznanja iz druge ruke. Ja sam samo konstatovao da se njegovo svedočenje zasniva i na ličnim saznanjima i na saznanjima nadležnih državnih organa njegove države, a koja se podudaraju.

SUDIJA ROBINSON: Mi ćemo to sada da razmotrimo.

(Pretrեսno veće se savetuje)

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs, bavićemo se ovim pitanjem koje ste pokrenuli ako i kad to pitanje bude aktuelno. Izvolite, nastavite, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Hvala, gospodine Robinson. Recite mi, gospodine Rižkov, kakva su bila vaša saznanja o događajima na Kosovu i postupcima Vojske Jugoslavije i policije Srbije, u najkraćem?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Mi smo pažljivo pratili situaciju koja se odvijala na Kosovu, posebno 1998., 1999. i 2000. godine. Naše mišljenje je bilo zasnovano i ponovo bih želeo da to naglasim, bilo je zasnovano ne samo na ličnim utiscima, već i na podacima koje smo imali na raspolaganju u Ministarstvu inostranih poslova i Ministarstvu odbrane i, naravno, zadatak naše komisije je bio u tom domenu. Mene su, pre svega, vodile odluke Parlamenta, jer je komisija bila podređena Parlamentu, a Parlament je donosio odluke glasanjem. Dakle, naša odluka je bila da je 1998. godine na Kosovu bilo praktično pokušaja koje su preduzeli albanski teroristi da ostvare separatizam i mi nikada nismo gledali na te događaje ni u kakvom drugom svetlu. Znam da je zapad tih dana takođe gledao na te događaje kao na dela terorista. Mi smo, takođe, smatrali da je rukovodstvo Srbije i Jugoslavije preduzelo mere kako bi sprečilo međunarodni, odnosno međuetnički, međunacionalni sukob u tom regionu i kako bi sprečilo ono šta se tamo desilo. To smo shvatili i takođe smo videli da je situacija eskalirala do ekstrema. Želeo bih da

kažem Međunarodnom sudu da mi imamo podatke i možemo da podnesemo te podatke, ako je to potrebno i takođe imamo mišljenja specijalnih komisija i grupa koje su prezentirale svoje procene tih događaja tih dana. Državna Duma je 2. oktobra 1998. godine donela specijalnu rezoluciju koja se bavila tim pitanjima i naznačila ono šta se dešavalo tih dana na Kosovu. Mogu da citiram iz onoga šta je rečeno 2. oktobra 1998. godine. Ovo je ono šta je napisano ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najš?

TUŽILAC NAJS: Nadam se da je ovo moje poslednje zapažanje u vezi sa ovim, jer sam ovaj odgovor jasno pokazuje da pitanje koje sam pokrenuo ranije sada traži donošenje odluke, jer svedok je jasno rekao da se njegov odgovor zasniva ne samo na njegovom sopstvenom mišljenju, odnosno, izvinjavam se, na njegovom ličnom iskustvu, već takođe i velikom broju podataka koji dolaze iz Parlamenta. On je rekao da može da nam stavi na raspolaganje te materijale sada, ali ja nisam siguran da bi nam to pomoglo kada bismo to sada dobili, jer sada je prekasno da se razmotri takva vrsta materijala. Pretresno veće se seća da je opšti pristup materijalu ovakve vrste, na primer, informativnim izveštajima međunarodnih vojnih jedinica na teritoriji bivše Jugoslavije, da se preko relevantnog svedoka uvedu takvi izveštaji i oni obično govore sami za sebe. Nije potrebno da svedok rezimira takve izveštaje. Isto se odnosi na prevedene izveštaje vladinih funkcionera. Barem se dobija jedan osnovni materijal koji se stavlja na raspolaganje, ono šta je išlo u okviru sistema diplomatskog informisanja ili recimo, dokumenti slični tome o takvim događajima. Ja sam to pitanje pokrenuo i ranije i smatram da ono sada traži donošenje odluke, jer svedok je sam jasno rekao da se on oslanja i na materijal koji je bio na raspolaganju kada daje iskaz ovde.

SUDIJA ROBINSON: Da pitamo prvo svedoka. Gospodine Rižkov, vi ste rekli da ćete da citirate ono šta se desilo 2. oktobra 1998. godine. Šta ćete to da citirate?

SVEDOK RIŽKOV: Moram da kažem da nisam sasvim dobro shvatio napomenu Tužilaštva.

SUDIJA ROBINSON: Pitanje koje sam vam postavio je iz čega vi citirate? Šta citirate?

SVEDOK RIŽKOV: Ja bih želeo da citiram ...

SUDIJA ROBINSON: Pitanje je, kakav je to dokument? Odakle potiče taj citat?

SVEDOK RIŽKOV: To je dokument "Rezolucija državne Dume Ruske Federacije od 2. oktobra 1998. godine" (Resolution of the State Duma of the Russian Federation of the 2nd of October, 1998).

SUDIJA ROBINSON: Da li ste vi bili član Dume u to vreme?

SVEDOK RIŽKOV: Bio sam poslanik državne Dume u to vreme.

SUDIJA ROBINSON: Samo trenutak.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson, pre nego što konsultaciju izvršite, molim vas ...

SUDIJA ROBINSON: Da, gospodine Miloševiću, izvolite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Molim vas da imate u vidu da svedok ne citira tuđe dokumente. On se poziva na zvanične dokumente u čijoj je izradi učestvovao i koji se podudaraju sa njegovim saznanjima. Dakle, ne oslanja se na neke tuđe dokumente koje je pribavio, nego je učesnik procesa utvrđivanja tih ocena. Ovde se ne radi o mišljenjima, nego o ocenama najvišeg organa zakonodavnog Ruske Federacije koje su se bazirale i na onome šta je radio svedok i na onome šta su radili drugi organi Ruske Federacije, a on je neposredni učesnik utvrđivanja tih ocena.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, govorite kao da ste advokat iz sudske prakse *common law*.

(Pretresno veće se savetuje)

SUDIJA ROBINSON: Pretresno veće će da sasluša svedočenje. Shvatili smo ono na šta je ukazao tužilac, međutim mislimo da je, u krajnjoj liniji, na Pretresnom veću da proceni koju će težinu da prida svedočenju i vi treba to da imate to na umu, gospodine Miloševiću. Izvolite, dajte nam informaciju koju ste hteli da nam pružite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Hvala vam, gospodine Robinson. Molim vas, gospodine Rižkov, pomenuli ste ocene koje su sadržane u zvaničnom dokumentu državne Dume od 2. oktobra 1998. godine. Pre nego što odgovorite, samo želim da vam kažem, gospodo, oficir za vezu ovde ima kopije svih tih dokumenata koje je gospodin Rižkov doneo, a kopije imaju i prevodioci.

SUDIJA ROBINSON: U tom slučaju, kako budete vodili svedoka kroz njegovo svedočenje, gospodine Miloševiću, treba da stavite dokumenta na raspolaganje Tužilaštvu i, naravno, dodeljenom advokatu i Pretresnom veću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Dakle prvo ovaj dokument od 2. oktobra 1998. godine. Molim vas citirajte samo ono šta smatrate da je najnužnije, gospodine Rižkov?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Hvala, časni Sude. Želeo bih da citiram samo neke ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, rekli ste da su dokumenti na raspolaganju. Morate da organizujete svoje glavno ispitivanje na takav način da se ti dokumenti dostavljaju Pretresnom veću. Da li imate kopije?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Nije prevedeno, već su dokumenti samo dati, ali prevodilac može da prevede ovo šta citira gospodin Rižkov. Molim vas, izvolite, citirajte. To je dokument od 2. oktobra 1998. godine.

SUDIJA ROBINSON: Da biste pomogli prevodiocima, molim vas da se dokument stavi na grafoskop. Svedok može sada da nastavi. Mislim da je teškoća u tome, gospodine Miloševiću, da ako se dokument stavi na grafoskop, onda to svedok nema pred sobom.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Pa zato je racionalnije ako svedok citira deo dokumenta, a prevodilac prevede.

SUDIJA ROBINSON: Tako ćemo da radimo ovaj put, ali, kao što sam vam već ranije rekao, gospodine Miloševiću, u buduće morate da organizujete vaše glavno ispitivanje pre samog ispitivanja. Ne možete da očekujete da dođete u sudnicu i da se to obavlja na ovaj način. Videli ste kako je tužilac obavljao glavno ispitivanje i vi treba da sledite takav postupak. Izvolite, nastavite, gospodine Rižkov.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson, potpuno razumem to šta kažete, ali ja sam svedoka imao mogućnost da vidim samo jedan dan pred njegovo svedočenje, prvi put, sobzirom na vreme koje ste mi stavili na raspolaganje. Prema tome, ja nisam unapred mogao da znam dokumenta koja će on doneti za svedočenje. On je doneo niz dokumenata. Oni su vrlo relevantni i smatram da treba da budu ovde prezentirani.

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, nastavite, gospodine Rižkov.

prevodioci: Mikrofon za svedoka.

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Želeo bih da citiram iz jednog dokumenta. To je Rezolucija državne Dume od 2. oktobra 1992. godine. To je bilo mnogo pre 24. marta. Želeo bih da citiram: "Pripreme za

nasilne akcije NATO u odnosu na Jugoslaviju već su prebačene u praktičnu dimenziju. Zaprepašujuća su objašnjenja rukovodstva Sjedinjenih Američkih Država (United States of America) i NATO da su projektili i bombe za Srbiju jedino rešenje za humanitarni problem". To je bio stav Parlamenta ove zemlje i još jednom želim da naglasim da je to bilo pre agresije. Sledeća izjava je od 17. februara 1999. godine, takođe pre ovih događaja. Želeo bih da citiram takođe nekoliko rečenica: "Nije isključeno da bi u određenom kontekstu vojne snage NATO mogle da budu korišćene protiv Savezne Republike Jugoslavije. Parlament je usvojio sledeće: neprihvatljivo je da se problem Kosova rešava projektilima i bombama protiv Savezne Republike Jugoslavije i ulaskom oružanih snaga NATO u Jugoslaviju na osnovu unilaterarne odluke NATO". Takođe, nekoliko dana pre 24. marta 1999. godine naš Parlament je usvojio jednu poruku koja je upućena parlamentima država članica Ujedinjenih nacija (United Nations), u svetlu novog strateškog koncepta NATO u odnosu na Kosovo. Citiram: "NATO daje sebi pravo da preduzme vojnu operaciju bez sankcija Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija (UN Security Council)".

prevodioci: Molimo svedoka da čita sporije.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Rižkov, zamoljeni ste da čitate sporije.

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Nastavak citata: "Kao što je poznato, Povelja Ujedinjenih nacija (Charter of the United Nations) obavezuje članice Ujedinjenih nacija da se uzdrže od upotrebe sile i pretnje upotrebom sile. Jedan drugi, posebno uznemirujući aspekt je namera NATO da proširi svoju takozvanu zonu odgovornosti, uvođenjem ovih teritorija koje su izvan Evrope (Europe), odnosno izvan teritorije država članica NATO, kojima može da preti. To im dozvoljava da koriste silu u odnosu na druge države, na bilo koju državu ili grupu država. Najnovija upotreba projektila i bombi u odnosu na teritorije Avganistana (Afghanistan), Sudana (Sudan) i drugih i takođe i bivše

Jugoslavije je eksplicitan primer takve doktrine ekspanzije zona aktivnosti NATO". Citirao sam, dakle, iz tri dokumenta koje je usvojio Parlament uoči događaja. To je bio naš stav i naša vizija.

SUDIJA ROBINSON: Molim da se zaustavite za trenutak. Vi ste citirali tri ili četiri pasusa. Molim vas postavite pitanje, gospodine Miloševiću. Ne želim duge, beskonačne naracije svedoka.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Rižkov, da li je, dakle, očigledno da su vlasti Rusije i organi Rusije imali saznanja pre agresije na Jugoslaviju, da se priprema ta agresija i to još početkom jeseni 1998. godine?

TUŽILAC NAJS: Ja ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodin Najs je ustao.

TUŽILAC NAJS: Oklevam da prekidam, međutim ako optuženi želi da vodi ovaj Predmet, treba da se podseti na ograničenu vrednost sugestivnih pitanja, jer ona nisu primerena u glavnom ispitivanju svedoka. Pitanje koje počinje "očigledno je da su vlasti u Rusiji znale pre agresije". To je značajno za ovaj Predmet, ali upravo zbog toga svedoči ovaj svedok, a ne onaj ko ga ispituje. Vrlo je teško da se povuče linija između toga i ja pokušavam da ne prekidam prečesto, ali dozvoliti optuženom da mu pređe u naviku da na taj način postavlja pitanja je greška i mislim da bih morao da podsetim Pretresno veće na mogućnost takvih grešaka.

SUDIJA BONONI: Gospodine Najs, ovo pitanje, čini mi se da nije ništa više od rezimea efekta tri odgovora, to jest ta tri pasusa koja su citirana.

TUŽILAC NAJS: Ja se bojim da sam to pratio iz dokumenta kog nisam ranije video i koji nije preveden, tako da ja ne mogu da prihvatim to ili da to ne prihvatim, ali shvatam šta časni sudija želi da kaže u opš-

tim crtama. Bez obzira na to, takva pitanja nisu dozvoljena sama po sebi i nisu od koristi.

(Pretresno veće se savetuje)

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, želim ponovo da vas podsetim da ne treba da postavljate sugestivna pitanja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Meni se čini da je gospodin Bonomi (Bonomy) vrlo dobro shvatio o čemu sam govorio. Ja nisam postavio sugestivno pitanje. Gospodin Rižkov ...

SUDIJA ROBINSON: Samo trenutak, gospodine Miloševiću. Ima bar jedan aspekt, po mom mišljenju, sugestivnog, a to je ono šta se odnosi na agresiju protiv vaše zemlje. To je pitanje o kome treba da se odlučuje. Omogućite svedoku da svedoči.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: U redu. Gospodine Rižkov, ovaj dokument koji ste citirali nosi datum 2. oktobar 1998. godine, je li to tačno? Samo kažite da ili ne, 2. oktobar 1998. godine?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Da. Prvi dokument iz koga sam citirao određene delove je dokument koji je usvojila državna Duma 2. oktobra 1998. godine. Druga dva dokumenta su iz februara 1999. godine i oni konkretno daju procenu Parlamenta po tom pitanju.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle nije sporno da je 2. oktobar, gotovo šest meseci pre početka agresije, 24. marta, a da je takođe i prva polovina februara, više od mesec dana pre agresije, je li tako?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Da, tako je. To je tako. Dokumenti su usvojeni znatno pre agresije, ali oni jesu dali procenu situacije koja se razvijala na Kosovu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: I ukazali na neleglani pokušaj, odnosno na predstojeću agresiju NATO na Jugoslaviju?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: To je tačno. Ovi dokumenti, ako se pažljivo pročitaju, ja sam sada pročitao samo nekoliko izvoda, pokazuju da smo bili veoma zabrinuti. Kada kažem “mi”, mislim na Rusiju. Govorim u ime Parlamenta. Mi smo bili duboko zabrinuti zato što vidimo pripremu agresije protiv Jugoslavije i ovi dokumenti specifično potvrđuju našu najdublju zabrinutost u odnosu na ovo pitanje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Hvala, gospodine Rižkov. Molim vas šta je, pošto je započela agresija 24. marta, šta je državana Duma u svom zvaničnom dokumentu 27. marta konstatovala u kontinuitetu ovoga šta je bilo pre agresije?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Dokumenti iz kojih sam pre citirao su izrađeni uoči agresije. 24. marta, kao što je svima poznato, izvršena je agresija, počela je, a tri dana kasnije, 27. marta, državna Duma je usvojila jedan vanredni dokument koji je imao naslov “Izjava državne Dume u vezi sa agresijom Severnoatlanskog pakta protiv Savezne Republike Jugoslaviježž (The Statement of the state Duma in Connection With the Aggression of North Atlantic Treaty Organisation Against the Federal Republic of Yugoslavia). Ovo je odluka državne Dume. Ja ću ponovo iz tog dokumenta da pročitam odlomke: “24. marta 1999. godine Severnoatlanski pakt, NATO, time što je započeo vazdušne napade je započeo rat protiv jedne suverene države, Savezne Republike Jugoslavije, pošto je razlog za bombardovanje bio, u stvari, pokušaj Jugoslavije da se suprotstave naoružanom agresivnom separatizmu na svojoj sopstvenoj teritoriji. Nedvosmislena je činjenjenica da je korišćenje sile od strane NATO nešto šta predstavlja čin agresije” i ja podvlačim, “ovaj čin agresije jako podriva Povelju Ujedinjenih nacija, opšte priznate principe i norme međunarodnog prava. To je postao crni dan u istoriji. Zbog NATO kontinent se zatekao na ivici najozbiljnije vojne i političke krize tokom nekoliko poslednjih dekada”. Drugi izvod: “Bez obzira na hipokritičke izjave vođa NATO, očigledno je da naoružana agresija protiv Jugoslavije neće da spreči, već će samo da pogorša humanitarnu krizu u jugoistočnoj Evropi i dovesti do smrti i pogibije

miroljubivih građana i do velikog uništenja. Ovo ludilo mora da se zaustavi". Treći izvod: "Državna Duma Ruske Federacije odlučno osuđuje agresiju NATO i izražava svoju solidarnost sa Jugoslavijom. Ona ima pravo da sebe štiti od agresije od strane svakoga i na sve moguće načine". Znači, ja sam citirao iz dokumenta koji je usvojen 27. marta. 12. maja ...

SUDIJA ROBINSON: Prevodioci žele da kažu da je gospodin Rižkov vrlo brzo čitao. Molim vas, gospodine Rižkov, da usporite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja sam takođe želeo da vas zamolim da sporije čitate zbog prevodilaca, jer se dvostruko prevodi, ali pre nego što vas zamolim da iznesete ocene Rusije od 12. maja, pre toga, znači, ima jedan događaj koji je bitan da se ovde pomene u vašem svedočenju. Naime, da li ste vi lično, u međuvremenu znači, između tog 27. marta i 12. maja, a preciznije, koliko meni ovde podaci govore, početkom aprila bili u poseti Jugoslaviji?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Da, bio sam, gospodine predsedniče. Nakon što je počela agresija 24. marta i posle odluke od 27. marta od strane našeg Parlamenta doneta je odluka da nekoliko poslanika, na čelu sa glasnogovornikom našeg Parlamenta, među kojima sam bio i ja, treba da ode i da poseti Jugoslaviju. Početkom aprila mi smo stigli u Srbiju i Jugoslaviju i proveli smo nekoliko dana tamo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ovde se prevodi "glasnogovornik", "na čelu sa glasnogovornikom" vašeg Parlamenta. Vi niste došli sa glasnogovornikom na čelu, nego ste došli sa predsednikom Parlamenta na čelu, je li tako? Sa Seleznyovom (Gennadiy Seleznyov)?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Da. Da, ja potvrđujem da je delegaciju koja je posetila Jugoslaviju u tim teškim danima, 10 dana nakon početka agresije, predvodio predsednik našeg parlamentarnog doma. On je bio zajedno sa drugim poslanicima, među kojima sam bio i ja. Obišli smo razne gradove u Srbiji, gradove kao

što je bio Novi Sad i još jedan određeni broj drugih gradova i videli smo tačno šta se dešavalo. Ako su vam potrebne pojedinosti i moji lični utisci, pošto sam ovde pozvan da govorim o svojim ličnim utiscima, ja mogu to i da vam kažem. Mi nismo videli samo ishod vazдушnih napada, nego smo takođe i videli da bombe padaju i kako se kuće uništavaju. Novi Sad je grad koga su bombardovali bukvalno dva-tri sata pre nego što smo stigli. Rafinerija nafte je bila cilj, kao i mnoge druge fabrike i privredni objekti. Bili smo u Beogradu, u centru grada, kada su desetak minuta nakon što smo mi stigli zgrade u neposrednoj blizini bile uništene u napadu ili teško oštećene. Mi smo videli štetu koja je naneta, a to je bilo svega 10 dana nakon početka agresije, tako da smo imali utisak, o čemu smo obavestili Parlament kada smo se vratili, koji je, u stvari, doveo do toga da se usvoje neke druge odluke, kao što je odluka od 12. maja. I pored dokumenta koje smo imali na raspolaganju, bili smo u situaciji i da se lično uverimo u ono šta se dešavalo u Jugoslaviji. Da li mogu da citiram iz odluke od 12. maja?

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, vi ste zaduženi za glavno ispitivanje. Vi treba da vodite ispitivanje svedoka. Vi ste taj koji izvodi svoje dokaze. Nemojte da mu dozvolite da vam se izmigolji. Postavljajte mu pitanja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ništa ne brinite što se pitanja tiče. Gospodine Rižkov, u toku vaše posete, vi ste, dakle i svojim očima, vi i drugi članovi delegacije, videli udare NATO po civilnim ciljevima u Jugoslaviji i to od krajnjeg severa pa do Beograda?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Da. Za vreme te posete smo svojim očima videli šta se tada dešavalo u Srbiji. Mi smo došli avionom preko Budimpešte (Budapest), zbog toga što avioni nisu tada mogli da sleću u Beogradu i na putu do, tamo negde kod Novog Sada smo čuli i videli avione, a dva, tri sata kasnije smo videli uništenu rafineriju nafte. Videli smo uništene mostove i kako ostaci tih mostova plutaju Dunavom. To smo lično videli. Ostao je samo jedan most koji tada nije oštećen, kod Novog Sada, samo zato što je NATO raketa

promašila i prouzrokovala dosta štete u blizini mosta. U Beogradu smo takođe videli dosta oštećenih zgrada. Videli smo oštećenu zgradu Televizije Beograd, TV toranj, određene zgrade u gradu. Videli smo dosta štete. Da budem sasvim iskren, nisam video da su uništeni ikakvi vojni ciljevi. Sve ono šta sam video da je uništeno bili su civilni objekti. Ništa drugo nisam video. To je bilo jako teško pogledati.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li ste mogli da zaključite iz karaktera tih udara NATO da se oni podudaraju sa izjavama NATO zvaničnika da se to čini da bi se zaštitili Albanci na Kosovu?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Gospodine Miloševiću, mislim da mi je teško da odgovorim na ovo pitanje. Kako se bilo ko može kazniti za događaje na Kosovu, ako se vazdušni napadi vrše na potpuno drugom mestu? Novi Sad je u potpuno drugom delu zemlje, daleko od Kosova. Radilo se jednostavno o agresiji protiv jedne suverene zemlje. Radilo se o čistom zastrašivanju, ako mene pitate. Ovde se radilo o kažnjavanju jedne zemlje zato što se suprotstavljala određenim ciljevima i stremljenjima na Kosovu. Tako da, ako mene pitate, to nije imalo veze sa rešenjem ili rešavanjem kosovskog problema. Ovde se radi o zastrašivanju i kažnjavanju jedne države, jedne zemlje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Rižkov ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Rižkov, da li možete da nam date odgovor na pitanje da li se vazdušni napadi vrše da bi se zaštitilo albansko stanovništvo na Kosovu?

SVEDOK RIŽKOV: Časni Sude, ja ne mogu to da potvrdim. Vazdušni napadi nisu izvršeni da bi se zaštitilo albansko stanovništvo na Kosovu, na osnovu onoga što sam video u Srbiji. Ono šta sam video kasnije, nekoliko meseci kasnije, u avgustu 1999. na Kosovu, video sam šta se stvarno desilo na Kosovu, a koje sam, dakle, obišao tek u avgustu. I tamo je bilo vazdušnih napada, bombardovanja, ali je to

bilo sasvim drugačije od onoga šta sam video u Srbiji, tako da ja ne mogu da potvrdim to šta ste me upravo pitali.

SUDIJA ROBINSON: Radi zapisnika, ja sam rekao "etničko albansko stanovništvo", a ne "etnička albanska operacija", kako piše u transkriptu. Gospodine Miloševiću, izvolite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Rižkov, u vezi s tim, dakle napadom na Jugoslaviju vaša koleginica iz državne Dume, zamenik predsednika komiteta Dume za međunarodne poslove, Natalija Naročničkaja (Natalya Narotshnitskaya) je vama poznata, je li tako?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Da. Ja je poznajem, gospodine Miloševiću. Poznajem je, gospodine Miloševiću. Ona je sada poslanik u državnoj Dumi.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Citiraću njenu izjavu vrlo pažljivo: "Upravo taj terorizam, albanski, na Kosovu iz celokupnosti pojava objedinjenih tim terminom ..."

TUŽILAC NAJS: Pre nego što optuženi nastavi, mislim da počinje da se dešava nešto šta nije uobičajeno. Mislim da sada optuženi citira iz izjave koju mi nismo dobili, koja je dobijena pod uslovima ili okolnostima koje nije naveo, a osnova svega toga šta sad želi da čita svedoku je ta što svedok poznaje ovog poslanika. Meni se čini da to nije jedan pristup dokaznom materijalu koji je pre viđen pred ovim Pretresnim većem.

SUDIJA ROBINSON: Na šta ulažete prigovor? Da li na to da se radi o dokazima iz druge ruke ili govorite o činjenici da nisu date kopije?

TUŽILAC NAJS: Mislim da imam jako puno potencijalnih prigovora. Prvo, ne znamo šta hoće da se kaže tom njenom izjavom. Da li je to izjava koju je ona dala u državnoj Dumi? Da li je to izjava koju je dala optuženom, pa sada on iz toga čita? Da li se radi o izjavi koju je dala

na nekom drugom mestu? Čak i kada bismo rekli tačno o kakvoj se izjavi radi, njena prihvatljivost ili vrednost za ovo Pretresno veće treba pažljivo da se proceni. Ja samo želim više pojedinosti pre nego što mogu da povučem ili dalje razvijem svoj prigovor.

(Pretresno veće se savetuje)

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, morate da postavite dobre osnove pre nego što postavite pitanje. Kažite nam o kakvoj se to izjavi radi? Odakle potiče ta izjava?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ja sam upravo želeo da pitam gospodina Riškova da li mu je poznata izjava potpredsednika Komiteta državne Dume za međunarodne veze, Natalije Naročničkaje koju ću mu pročitati i da li se on s njom slaže ili je osporava ili ima bilo kakav drugi komentar, jer je to potpuno komplementarno sa njegovim svedočenjem.

SUDIJA ROBINSON: Kada je data ta izjava?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ta izjava je data u to isto vreme u državnoj Dumi, a na kraju, tu je svedok da potvrdi je li to tako ili nije, a suština je onoga šta se kaže u izjavi. Pretpostavljam da se ne radi ni o kakvom falsifikatu izjave Natalije Naročničkaje. To je jedna vrlo važna ocena i daje je jedan vrlo kompetentan funkcioner, znači potpredsednik Komiteta za međunarodne veze državne Dume, a uz to doktor istorijskih nauka i veoma kompetentna ličnost.

SUDIJA ROBINSON: Da li nameravate nju da pozovete kao svedoka?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ne nameravam, ali mogu da je pozovem, a ne nameravam, jer ste mi vreme do te mere skratili da je gotovo nemoguće pozvati.

SUDIJA ROBINSON: Koliko je dugačka ta izjava koju želite da pročitate?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: 20 sekundi.

(Pretresno veće se savetuje)

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, sada idemo na pauzu i želim da vam kažem da, u stvari, Pretresno veće je sve više i više zabrinuto obrascem koji se formira u vašem glavnom ispitivanju. Na samom početku jedno od temeljnih pravila koje sam ja naveo je da ako ćete da se oslanjate na neki dokument, morate da date dovoljno kopija i taj dokument mora da se prevede. A za to postoje valjani razlozi, zato što Pretresno veće mora da bude u najboljem položaju da procenjuje i prosuđuje o dokazima, a može da bude u prilici da to uradi samo ako ima kopije dokumenta na koje se vi oslanjate. Sada idemo na pauzu i razmotrićemo ovo pitanje. Pauza u od 20 minuta.

(pauza)

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, Pretresno veće će da vam dozvoli da postavite pitanje, ali želim da ponovim da je opšte pravilo da kada želite da se oslanjate na dokumenta u toku glavnog ispitivanja, morate da uvedete kopije tih dokumenta sa prevodom.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ja to sasvim razumem ...

prevodioci: Mikrofon. Mikrofon za gospodina Miloševića.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Nešto nije u redu sa mikrofonom. Evo, sad je u redu. Dakle, gospodine Robinson, ja to sasvim razumem, ali molim vas da imate u vidu sledeće. Ruski jezik je jedan od zvaničnih jezika Ujedinjenih nacija, što, na žalost, ovde nije slučaj. Svedok je došao i ja sam sa njim imao mogućnost da se vidim u petak. Toga dana predao sam oficiru za vezu gotovo sva ova dokumenta i oni su umnoženi u dovoljnom broju primeraka, ali, na žalost, zbog nedostatka prevodilaca, to nije ovde za vas prevedeno, jer vi imate

prevodioca za ruski samo po ugovoru za danas i za sutra, pret-postavljam, ali to nije moj problem. Prema tome, ja mogu da vam dam ova dokumenta, ona su sva ovde, ali ona su na ruskom i ne čini vam mnogo ako ih stavite sad ispred sebe, ali ja sam ih dao onog dana kada ih je svedok doneo, a to je bio jedini dan kada sam ja video svedoka, ali da ne gubimo vreme, ja ću nastaviti sa ispitivanjem. Vas ću zamoliti na kraju da ove dokumente unesete kao dokazne predmete, pa će vam ih kasnije prevesti vaša služba i onda možete da ih pročitate.

SUDIJA ROBINSON: Pre nego što nastavite želim da ukažem na još dve stvari. Želim da ponovo naglasim ono šta sam već rekao, da ako ne poštujete ono šta sam upravo rekao, Pretresno veće neće da sasluša svedočenje. A rekao sam ono šta predstavlja opšte pravilo. Vi ste ranije pomenuli da ste imali samo jedan dan da pripremite ovog svedoka, da obavite sa njim razgovor. Ponovo moram da naglasim da to nije izgovor, jer vi imate jedan broj ljudi koji to mogu da urade. Nećete da budete u mogućnosti da izvedete dokaze, gospodine Miloševiću, ako budete pripremali sve svedoke lično. Čuli ste gospodina Najsa, on je rekao da on nije lično to radio. Imate svoje pomoćnike, imate dodeljenog advokata. Ne želim ponovo da čujem taj izgovor. A kada je reč o ovom svedočenju, mišljenja ruskog Parlamenta ili bilo kog drugog Parlamenta o NATO napadu nije od velike koristi, nije korisno. Pretreso veće je to koje će na kraju da donese odluku o tom pitanju. Prema tome, nije od pomoći da se iznosi iskaz koji je baziran na mišljenju ruskog, engleskog (House of Commons) ili američkog (US House of Representatives) parlamenta o tom pitanju. Prema tome, možete da idete dalje. Postavite pitanje u odnosu na neku drugu temu, ali postavite vrlo konkretno pitanje, vodeći računa o komentaru koji sam izneo.

TUŽILAC NAJS: Da li mogu putem Pretresnog veća da pomognem optuženom? Vidim da je u redu 25 objasnio da je dobio dokumenta u petak, da ih je predao oficiru za vezu u dovoljnom broju i primetio je da nema ruskih prevodilaca, odnosno da su angažovani kratko-

ročno i na to je rekao "to nije moj problem". Optuženi možda zna, odnosno trebalo bi da zna da postoji značajan vremenski period za pripremu prevoda dokumenta koji se koriste kao dokazni predmeti. Za dokumente na BHS-u kada se koriste službe koje su na raspolaganju i optuženom, koliko sam shvatio od gospođe Diklić (Diklich) koja sa nama radi sada godinu ili dve godine, da se smatra da je nerealno da se išta obavi za manje od dve nedelje i putem Pretresnog veća pozivam optuženog da prihvati tu stvarnost koja je neophodna da se prihvati kada je reč o pripremi materijala za Pretresno veće.

SUDIJA ROBINSON: To ste rekli u pravom trenutku, gospodine Najš. Vi ste imali mogućnost da pripremite izvođenje svoji dokaza i morate da poštujete postupak. Mi smo sa vama bili vrlo blagi i doći će trenutak kada više nećemo moći da vam činimo ustupke. Morate da poštujete pravila. Izvolite, nastavite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Samo jedna napomena, gospodine Robinson. Ovo šta ste vi nazvali "mišljenjima državne Dume", nisu mišljenja, nego ocene, a svedok je rekao da su te ocene zasnovane na informacijama i ocenama najodgovornijih organa njegove države. Pomenio je Ministarstvo odbrane, Ministarstvo inostranih poslova, dakle to su ocene koje su na taj način interpretirane u zvaničnom dokumentu državne Dume. Ocene državnih organa, a ne mišljenja. Pogotovo ne pojedinačna. Dakle, nastaviću. Gospodine Rižkov, Natalija Naročnikaja ...

SUDIJA BONOMI: Pre nego što to uradite, molim vas, ja sam tražio kopiju tog dokumenta, bez obzira što je na ruskom i želeo bih da imam taj dokument pre nego što vi postavite pitanje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Evo vam dokumenti koje je, koje je dosad citirao.

SUDIJA KVON: Da li imate izjavu gospođe poslanice?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ja imam taj stav koji je vrlo kratak. Vrlo kratak stav potpredsednika Komiteta za međunarodne odnose koji je svedoku poznat i želim da ga pitam da ga komentariše. Ništa drugo. On će potvrditi da li je to taj stav ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, to nije jedino zbog čega se mi brinemo. Mi moramo da vidimo dokument. Mi moramo da utvrdimo poreklo dokumenta. I vi ćete naići na teškoće ako nastavite ovako da radite. Pretresno veće neće da dozvoli da izvodite dokaze na ovaj način. Ovde imamo tri dokumenta, ali ne znamo na koji se vi pozivate.

SUDIJA KVON: Ne, ovo su izjave državne Dume.

SUDIJA ROBINSON: Da li ste predali taj dokument na koji se sada oslanjate?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Nisam predao, jer imam taj stav zabeležen i hteo sam u vezi sa njim da pitam svedoka.

SUDIJA ROBINSON: Pokažite, gospodine Miloševiću, ta tri dokumenta i pitajte ga da li je to neki od ovih dokumenata.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ne. To su dokumenti koje je već počeo da citira. To je, to je 27. mart, to je 17. februar. To je gospodin Rižkov već citirao i počeo je, odnosno spremio se da citira dokument od 12. maja koji sam vam takođe dao. A onda ima i još dokumenata.

SUDIJA BONOMI: Gospodine Miloševiću, ja sam dobio ova tri dokumenta koja ste upravo pominjali. Da li sada imam u ruci ono odakle ste hteli da pročitate citat ovom svedoku?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ne, nemate.

SUDIJA BONOMI: Zašto ne?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Zato što je to jedan stav jednog funkcionera, ruskog koji imam zabeležen i za koji sam hteo da pitam svedoka. I mislim da je to sasvim dopušteno. Zašto bih ja morao da imam svaki stav napisan na hartiji? Nije mi jasno. Svedok će potvrditi da li postoji takav stav i šta misli o njemu. Možda će reći "nije tačno", možda on ne zna ništa o tome.

SUDIJA BONOMI: Da li ćete vi onda da utvrdite kada je to rečeno, gde je rečeno i pod kakvim okolnostima je rečeno, pre nego što postavite pitanje, tako da bismo znali na kojoj osnovi se to prezentira?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: To je rečeno upravo u vreme agresije, u državnoj Dumi, od strane potpredsednika Komiteta za međunarodne odnose. I to je ono o čemu pitam gospodina Rižkova koji je takođe tamo i sedi u toj istoj Dumi.

(Pretresno veće se savetuje)

SUDIJA ROBINSON: Sobzirom da je reč o vrlo kratkom citatu, možete da nastavite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Hvala, gospodine Robinson. Dakle, citat je sledeći: "Upravo taj terorizam albanski na Kosmetu predstavlja novi strukturni element svetske realnosti. To je terorizam kao instrument za rešavanje geopolitičkih zadataka. Ta nova svetska pojava je rođena umnogome i odgajana dejstvima upravo onih koji se deklariraju kao glavni borci protiv terorizma. I taj terorizam prei geopolitičkim eksplozijama, prekrajanjem granica i tako dalje. Taj terorizam je samo deo vojno-terorističke osovine koja jednim krajem upire u Balkan, a drugim u Čečeniju (Chechnya), to jest Kavkaz (Caucasus)". Završen citat. Da li vam je poznat taj stav i da li vi delite to mišljenje ili ga osporavate ili vam taj stav nije poznat, odnosno, samo kratko odgovorite, molim vas, gospodine Rižkov?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Da. Poznat mi je taj stav doktora

Naročničkaje. Ja delim to mišljenje, gospodine Miloševiću i smatram da je nakon albanskog terorizma usledio čečenski terorizam i da je to instrument rešavanja geopolitičkih zadataka. Mi smo to videli u Rusiji kada smo naišli na čečenski problem. Ista stvar se desila i na Kosovu. Zbog toga se slažem sa njenim zaključcima i smatram da je veoma opasno za ceo svet tako nešto, jer danas to može da se desi na dva mesta, a sutra ne možemo da budemo sigurni da li će to ponovo da se pojavi da bi se rešilo neko geopolitičko pitanje. Prema tome, ja se slažem da je danas terorizam u mnogo aspekata postao instrument geopolitičkih zadataka.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Hvala, gospodine Rižkov. Kako ste, vi lično i u funkciji koju ste imali i kako su ruski organi kvalifikovali OVK (UCK, Ushtria Clirimtare e Kosoves)?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Žao mi je, nisam razumeo vaše pitanje. Molim vas ponovite, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Kako ste kvalifikovali OVK?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Hvala, sada mi je jasno, jer ta skraćenica mi nije bila poznata, jer mi znamo šta je Oslobođilačka vojska Kosova i jasno sam shvatio to i lično i kao osoba koja je učestvovala u pripremi dokumenata od kojih sam neke već ovde citirao. Mi smatramo da je Oslobođilačka vojska Kosova teroristička organizacija ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Hvala. Da li vam je išta poznato odakle je separatistima i teroristima na Kosovu pritalo oružje? Da li znate iz kojih zemalja? Da li znate nešto o tome kako su bili obučavani i ko je slao instruktore da ih obučavaju?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Da. Imali smo takve informacije da su albanski separatisti obučavani u logorima u Albaniji (Albania) i drugim zemljama takođe. Bilo je mnogo plaćenika, uključujući i one sa Bliskog Istoka (Middle East). Prema našim podacima, oko 800.000 ljudi su bili plaćenici. Takođe smo imali informaciju da je finansiranje bilo delimično iz Evrope, a delimično sa Bliskog Istoka. Takođe smo

imali informaciju da su snabdevani oružjem uglavnom iz Nemačke (Germany) i drugih zemlja.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Rižkov, rekli ste da ste imali informaciju da je bilo 800.000 plaćenika. Da li je to zaista informacija koju ste imali?

SVEDOK RIŽKOV: Da, mi smo imali tu informaciju časni Sude.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Rižkov, šta je bio istinski uzrok masovnog talasa izbeglica sa Kosova i Metohije u periodu mart, maj 1999. godine?

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, pre nego što postavite svedoku to pitanje, morate da postavite neku osnovu kako bismo bili uvereni da je svedok u poziciji da daje komentar na to. Kako bi on došao do takve informacije? Koje su osnove za takvu informaciju?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Rižkov je bio u Jugoslaviji. Gospodin Rižkov je bio prisutan, znači, za vreme bombardovanja Jugoslavije. Gospodin Rižkov je bio na visokoj funkciji ...

SUDIJA ROBINSON: Ne, ne, gospodine Miloševiću. Niste vi taj koji svedoči. Vi morate od njega da izvučete to svedočenje. Ne treba vi da svedočite. Vi morate da izvedete to svedočenje iz svedoka. Mislim da imate jedan tehnički problem u vođenju ovog svedočenja. Morate da postavite osnovu za pitanje koje postavljate svedoku.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Dobro. Evo, preformulisaću pitanje, mada se nadam da ovo uopšte nije bilo sugestivno, jer sam ga pitao šta je bio uzrok. Nisam ga pitao da li se slaže da li je nešto bio uzrok, nego šta je bio uzrok. Ali evo. U ovome za šta sam ja ovde optužen, ja citiram da je rečeno u optužnici, "Kampanja terora i nasilja vođena je sa ciljem isterivanja značajnog dela albanskog stanovništva iz pokrajine". To piše, "da je vođena

kampanja terora i nasilja sa ciljem isterivanja značajnog dela albanskog stanovništva iz pokrajine". Pošto ja to osporavam, ja pitam svedoka šta je po njegovom saznanju i po saznanju ruskih organa bio istinski uzrok masovnog talasa izbeglica sa Kosova?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Moje je mišljenje zasnovano na, između ostalog mojim ličnim zapažanjima u vezi sa događajima do kojih je došlo, ali takođe i materijalom koji je bio na raspolaganju ruskim vlastima, uključujući i Parlament. a to je sledeće, da je masovni egzodus Albanaca, ne samo Albanaca, već i Srba u to vreme bio rezultat bombardovanja i agresije koja je bila u obliku bacanja bombi i projektila na Kosovo. Ja neću da citiram ni jedan primer onoga šta je opšte poznato i šta se pojavljivalo i u svetskoj štampi, da se pucalo na civile, uključujući i Albance koji su bili u kolonama i bežali su sa tog mesta, a onda su posle toga izvinjavalo govoreći "žao nam je, mislili smo da je to nešto drugo" i tako dalje. Zbog toga ja sam čvrsto uveren u zaključak da je glavni razlog za masovni beg ljudi bila agresija NATO. Drugo, kada je reč o postojećem mišljenju da je došlo do etničkog čišćenja i slično, ja bih želeo da i o tome iznesem svoje mišljenje, kao svedok. Stvarno, odnosno istinito etničko čišćenje desilo se na Kosovu, počelo je da se dešava na Kosovu tek nakon što su se pojavile međunarodne snage, jer to je omogućilo Albancima da urade ono šta su radili, a to je teror u odnosu na Srbe, tako da je oko 250.000 hiljada Srba ili čak i više pobeglo iz svojih domova. Prema tome, međunarodne snage su omogućile da Albanci izvrše te stvari koje su učinili na Kosovu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Rižkov, želeli ste u jednom trenutku da citirate ocene Dume od 12. maja? Molim vas da to sada učinite.

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Da. Želeo bih da citiram, ali smo se sada malo udaljili od toga. Želeo bih da citiram iz dva dokumenta, uz vašu dozvolu. Jedan je od 12. maja, kao što sam već ranije tražio dozvolu da citiram samo jedan paragraf iz tog dokumenta. Još jednom bih želeo da naglasim da je to dokument od 12. maja 1999. godine: "Problem izbeglica sa Kosova, zbog čega je uključen NATO,

je prezentiran ekskluzivno sa položaja NATO. U isto vreme odgovornost za humanitarnu katastrofu, što je, u stvari, rezultat bombardovanja NATO Kosova i Metohije, je prebačen na jugoslovensku stranu. A o humanitarnoj katastrofi srpskog stanovništva koje se, kao rezultat toga, evakuisalo u Srbiju i Crna Goru, se ćutalo". To se odnosi na dokument od 12. maja 1999. godine. Želeo dih da citiram, takođe i iz dokumenta od 17. juna 1999. godine. To je Rezolucija državne Dume, kada je reč o neophodnosti da se skrene odgovornost generalnom sekretaru NATO, gospodinu Solani (Javier Solana) koji je bio organizator agresije NATO-a na Saveznu Republiku Jugoslaviju. "Gospodin Solana koji je bio generalni sekretar, preuzeo je odgovornost da prenese naređenje da NATO snage napadnu 24. marta 1999. godine i on je podržavao, ohrabrivao i opravdavao ovaj genocid tokom 70 dana. Taj genocid treba izvesti na sud i svi oni koji su krivi treba da odgovaraju kao vojni kriminalci pred Međunarodnim sudom". To je bila Rezolucija državne Dume i to je još jedan primer stvarnih razloga onoga šta se dešavalo na Kosovu tih dana.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li ste vi 24. novembra ... Vi ste imali izveštaj od avgusta 1999. godine i videli šta se dešava na Kosovu, je li tako, tada ste i putovali tamo?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Da. U avgustu 1999. godine, tokom još jedne posete Jugoslaviji, članovi naše komisije, bilo je nekoliko poslanika državne Dume, još jednom su pogledali ono šta se desilo u Srbiji. Imali su priliku da odu na Kosovo. Naš utisak na osnovu onoga što smo videli, je sledeći. Prvo, kao što sam već rekao, bio sam očevidac proterivanja Srba. Putem kojim smo išli videli smo kako kuće gore, kako su kuće zapaljene. Takođe smo videli veliko razaranje, posebno razaranje crkava, manistira, srpskih kuća i tako dalje. Prema tome, naši utisci su bili vrlo teški. A govoreći o Prištini (Prishtine), hteo bih da kažem da je situacija bila takva, da je bilo praktično nemoguće čak i pojaviti se tamo, jer raspoloženje je bilo, ne samo antisrpsko, već i antirusko i tako dalje. Želeo bih da vam dam jedan primer. Mi smo bili sa našim vojnim mirovnjacima.

Upoznali smo se sa njihovim radom. Imali smo vrlo dobar utisak o njihovom radu. Oni su zaista uradili mnogo da bi pomogli civilnom stanovništvu i kako smo im se obratili, želeći da tamo ostanemo preko noći, da se ne vraćamo u Beograd, oni su odlučili da nas smeste u bolnicu. I kako smo im prilazili, bila je velika gužva u saobraćaju. Različita vrsta vojne opreme se tu zaglavila. To je bilo u blizini bolnice u kojoj smo trebali da provedemo noć, a u jednom od kafića u kom su se sastajali Srbi, podmetnuta je bomba. Kada smo se približili, videli smo da je petoro ljudi odatle izvađeno i da su odvedeni u bolnicu. Tih petoro ljudi su bili ranjeni u toj eksploziji. Dakle, to je bila situacija visoke napetosti i to je moglo da se vidi. Ista stvar je mogla da se vidi kada se to područje nadletalo. Mi smo nadletali to područje helikopterom i naše trupe i videli smo šta se tamo dešava. Dakle, to je bila situacija i ovo je bilo moje mišljenje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, sva ta nasilja, paljevine, ubistva, sve se događalo u to vreme, dakle, u avgustu 1999. godine u prisustvu snaga Ujedinjenih nacija, je li tako?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Da. Tako je. U to vreme, koliko mi je poznato, veliki broj mirovnjaka je bio tamo. To je bio najveći broj i sve se to odvijalo pred tim mirovnim snagama koje su bile prisutne na Kosovu u to vreme i, na žalost, to je upravo bilo tako i to mogu da potvrdim. Oni nisu mogli i nisu zaustavili ono šta se tamo dešavalo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vi ste podneli 24. novembra 1999. godine izveštaj Dumi?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: U decembru isticao je mandat, treći mandat državne Dume ... Ne, izvinjavam se, radilo se o drugom mandatu i u skladu sa svim procedurama i zakonima, sve komisije koje je osnovao Parlament treba da operišu unutar okvira državne Dume, a čiji je mandat na četiri godine. Pošto je taj četvorogodišnji mandat isticao 9. decembra, imali smo izbore za novi Parlament koji je trebalo da počne sa radom u januaru 2002. godine, komisija je morala da podnese izveštaj o svojim aktivnostima i mi smo taj izveš-

taj podneli Parlamentu, a onda je Parlament odobrio aktivnosti naše komisije. Ja mogu da podnesem potrebne dokumente da ovo potvrdim. Tamo je stajalo da se odobravaju aktivnosti te komisije tokom tog perioda. Drugo, predloženo je komisiji ili meni kao predsedavajućem komisije da se ti dokumenti podnesu Hagu (The Hague), Međunarodnom krivičnom sudu u Hagu. Svi materijali koje smo imali na raspolaganju, koje smo mi skupili tokom tog perioda, su podneti u skladu sa tom odlukom. Ako je potrebno, ja mogu da nastavim.

SUDIJA ROBINSON: Nemojte da nastavite, osim ako gospodin Milošević to od vas ne traži, a ja ne vidim svrhe da se to nastavi. Gospodine Miloševiću, postavite neko drugo pitanje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Rižkov, vi ste, koliko ja ovde imam podatak, podneli sa vašim potpisom pismo gospođi del Ponte (Carla Del Ponte). Je li to tačno? To je bilo 23. decembra 1999. godine.

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Da, to je tako, gospodine predsedniče.

SUDIJA ROBINSON: Samo trenutak, gospodine Rižkov. Kakva je relevantnost ovog pisma koje je upućeno gospođi del Ponte?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Relevantnost je u tome što je u pismu, u pismu su sadržani zaključci i nalazi do kojih su došli ruski organi, što je bio osnov za njihovo verovanje da je gospođa del Ponte nadležna da pokrene krivično gonjenje počilaca tih zločina. To pismo je podnela članica komisije, gospođa Pletnjeva (Tamara Pletneva) i dobila odgovor od gospođe del Ponte da su oni nadležni. Dakle, to je ono šta ja znam, pa želim da to potvrdi gospodin Rižkov, a relevantnost se vidi u samom tekstu pisma, a pismo sam vam dao na engleskom jeziku. Imate engleski prevod.

SUDIJA ROBINSON: Nije mi jasno na koji način to pismo treba da

pomogne nama pri prosuđivanju o pitanjima koja su pred nama.

SUDIJA KVON: Ili u kom smislu je to pismo relevantno u odnosu na optužnicu?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Relevantno je u odnosu na optužnicu što se ovde vidi ko je stvarni vinovnik tragičnih događaja koji su se dogodili na Kosovu i Metohiji i širom Jugoslavije, na bazi dokumenata, podataka, činjenica kojim su raspolagali organi Ruske Federacije.

SUDIJA ROBINSON: U redu, gospodine Miloševiću. Nastavite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Izvolite, gospodine Rižkov. Molim vas, citirajte ono šta vi smatrate da je najbitnije u ovom pismu ili možda želite da vam ja citiram?

TUŽILAC NAJS: Ovaj dokument imate pred sobom. Mislim da je to jedan od devet dokumenata koji je *pro se* saradnik podneo jutros, od kojih su svi osim jednog na ruskom, ali ovaj dokument je na engleskom i naravno mi smo mogli i sami da ga pronađemo, ali, koliko sam shvatio, vi niste dobili tih devet dokumenata.

SUDIJA ROBINSON: Ovog puta imamo dokument. Sada ćemo da ga pogledamo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Rižkov, da li ...

SUDIJA ROBINSON: Ne. Nemojte još da postavljate pitanje.

(Pretrեսno veće se savetuje)

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, treba da usmerite pažnju svedoka na konkretne teze o kojima želite da svedok svedoči, ali ne želim da on jednostavno pročita pismo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Rižkov, molim vas

nemojte da čitate celo pismo. Pročitajte samo par citata koje smatrate da je nužno pročitati, a ja ću vam onda postaviti pitanje.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, na vama je da usmeravate svedoka. Ne treba svedok da vrši odabir pasusa. Vi treba da odaberete pasus i da mu na osnovu istog postavite pitanje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, gospodine Robinson. Evo ja ću da izaberem. Gospodine Rižkov, ja čitam sa engleskog tekst. Tačka 1, pošto se ovde radi o stavu državne Dume Rusije, tačka 1: "Odluka NATO-a da napadne Jugoslaviju je čin agresije koji se po međunarodnom pravu smatra jednim od najtežih zločina. Vojna akcija NATO protiv SRJ sasvim potpada pod definiciju ageresije koju je formulisala Generalna skupština Ujedinjenih nacija (UN General Assembly) 14. decembra 1974. godine. Deo zemalja članica NATO krše određeni broj međunarodnih ugovora i normi međunarodnog humanitarnog prtava". To su zaključci koje ste vi dali.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, nemojte mnogo vremena da trošite na ovome. Ja sam lično učestvovao u pregovorima koji su doveli do te deklaracije iz 1974. godine. To je meni jako poznato. Mi imamo to pismo pred sobom i možemo sami da ga pročitamo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: U pismu se ...

SUDIJA ROBINSON: A što se tiče pravnih pitanja, to je nešto šta je u domenu Pretresnog veća. Neće mnogo da koristi ako se izražava mišljenje o zakonitosti NATO napada. To je pitanje o kome će, u krajnjoj instanci, da presuđuje Pretresno veće, tako da vas molim da nam ukažete na nešto drugo u pismu šta želite da svedok podvuče ili naglasi.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ovo su zaključci državne Dume Rusije i ovde se na, u ovom poslednjem pasusu pred 6, kaže se: "Komisija državne Dume smatra, u skladu sa članom 7 (lična krivična odgov-

ornost), u paragrafima 1 i 2 čartera međunarodnog prava pruža osnovu za pokretanje pitanja lične odgovornosti predsednika Sjedinjenih Američkih Država, Vilijema Klintona (William Clinton), premijera Velike Britanije (Great Britain), Antoni Blera (Anthony Blair), kancelara Savezne Republike Nemačke, Gerharda Šredera (Gerhard Schroeder), predsednika Republike Francuske (France), Žaka Širaka (Jacques Chirac), državnog sekretara Sjedinjenih Američkih Država, Medlin Olbrajt (Madeleine Albright)" i tako dalje, Solana i ostali "i vrhovnog komandanta NATO snaga, Veslija Klarka (Wesley Clark) i drugih zvaničnika" i tako dalje, i tako dalje. "Komisija državne Dume u razmatranju i rezimiranju informacija o zločinima počinjenim za vreme NATO agresije protiv Savezne Republike Jugoslavije izražava uverenje da će novi članovi državne Dume nastaviti u tom pravcu" i tako dalje. Dakle, gospodine Rižkov, postoji li dokumentaciono formirana jedna osnova na osnovu koje ste vi, na bazi onoga što su organi vama dali, što ste vi lično ustanovili, što je komisija istraživala, da su dejstva NATO-a ratni zločini i zločini protiv čovečnosti?

SUDIJA ROBINSON: Nije na svedoku da to komentariše. To je nešto o čemu će da odlučuje Pretresno veće.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Gospodine Rižkov, kada i u kojoj formi je lično bila predata ova ocena i argumentacija koja se tiče zločina NATO, Karli del Ponte?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Ja bih ponovo hteo da kažem da to pismo koje sam ja potpisao, upućeno glavnom tužiocu, gospođi del Ponte, je ishod aktivnosti koje sam već spomenuo. Ovo je bio rezime aktivnosti naše komisije. Na osnovu paragrafa 2, mi smo pripremili ovaj dokument i nešto od toga je, u stvari, citirio gospodin Milošević. Naša situacija je bila sledeća: 20. decembra smo uputili našu komisiju na osnovu instrukcija Dume i ja sam potpisao memorandum i poslao ga glavnom tužiocu Međunarodnog krivičnog suda, gospođi del Ponte. 23. decembra. Moj zamenik u ovoj komisiji, profesor Tamara Pletnjeva i gospodin Tetjorkin (Tetyorkin), sekretar, su

došli u Hag i lično predali Karli Del Ponte ovaj dokument. Takođe su joj prezentirali dve knjige o situaciji koja se tiče agresije NATO i vazдушnih napada. Ona nas je pažljivo saslušala, pročitala je pismo, primila je to ka znanju i moj zamenik i poslanik su se vratili i rekli su da pitanje koje smo mi pokrenuli, kao i odgovornost spomenutih osoba za tu agresiju, kao što je gospodin Milošević već rekao, jeste bila u nadležnosti Međunarodnog krivičnog suda. I mi smo se nadali da će konačno doći vreme kada će da se usvoje potrebne odluke da bi se priveli odgovornosti ljudi koji su odgovorni za te radnje. Međutim, nekoliko meseci kasnije smo dobili odgovor od nje u kome je ona rekla da Međunarodni sud ipak smatra da to nije u njegovoj nadležnosti, iako je ona u početku rekla, "da, da, treba sprovesti istragu o tome".

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A kako sada tumačite to da lica zemalja članica NATO koja su izdavala naređenja, koja su dovela do masovne pogibije građana, civila, su oslobođena od gonjenja, a da se podvrgavaju gonjenju rukovodioci zemlje koja je žrtva agresije?

SUDIJA ROBINSON: Molim vas nemojte da odgovorite na to pitanje. Postavite sledeće pitanje. Tu ste otišli koliko god ste mogli, gospodine Miloševiću i sada vas molim da pređete na drugu temu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Evo imam drugu temu za vas, gospodine Rižkov. Da li ste u svom angažovanju bili upoznati sa dokumentima jugoslovenskih vlasti, jugoslovenske vojske, odnosno Vojske Jugoslavije, u kojima su davane instrukcije, odnosno naređenja o ponašanju vojske na Kosovu i Metohiji prema civilnom stanovništvu i uopšte o ponašanju za vreme ratnih dejstava?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Da. Za vreme mog rada u komisiji, mi smo, naravno, bili zainteresovani za to pitanje, zato što su međuetnički sukobi najsuroviji i morali smo da budemo zainteresovani za to šta se tamo dešavalo. Bilo nam je poznato da su vojne vlasti Jugoslavije, a čak se i ja sećam da je to bilo trećeg dana nakon početka agresije, 27. marta, da su formulisali i potpisali naređenja za

Treću armiju, koliko se sećam, pri čemu je jasno bilo rečeno da bilo kakvo krivično ponašanje uključujući i pljačkanje civilnog stanovništva, je strogo zabranjeno. Ja sam pročitao taj dokument i shvatio sam da država u takvoj situaciji štiti svoje civilno stanovništvo. Takođe nam je bilo poznato da je ovo naređenje, zajedno sa sličnim drugim naređenjima Vojsci Jugoslavije, bilo nešto čega su se oni pridržavali, na koje se to naređenje odnosilo. I poznato nam je da je tokom dve godine, mislim oko 172 osobe bilo izvedeno pred disciplinske organe i vojnici i oficiri koji su kršili to naređenje su bili uhvaćeni na delu dok su činili te nedozvoljene radnje. To je još jedan primer činjenice da je jugoslovenska vojska i Ministarstvo unutrašnjih poslova, kao i država uopšte, radila što je god više mogla da bi sprečila jedan takav stav prema civilnom stanovništvu. Mislim da je to ispravna stvar i ja čak ne spominjem nadležne organe. Ja samo govorim o naređenjima, direktnim naređenjima koja su izdata vojsci u vezi sa ovim pitanjima.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Recite mi šta su bili vaši utisci o sukobu na Kosovu, o stranama koje su bile u sukobu, o postupanjima tih strana?

SUDIJA ROBINSON: To je jako uopšteno pitanje, gospodine Miloševiću. Mislim da treba da budete nešto konkretniji.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Ja ću da budem konkretan. Ja se trudim da ne budem sugestivan. Gospodine Rižkov, da li ste imali saznanja o koordiniranom dejstvu albanskih terorista i NATO snaga na Kosovu i Metohiji?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Ja sam već govorio, gospodine Miloševiću, o postojanju nekoliko faza u toj situaciji koja se razvila na Kosovu. Prava faza je u dokumentima i rezolucijama državne Dume procenjena i ja sam već citirao iz tih dokumenata. Međutim, kada su stigle mirovne snage, to je bio trenutak, po mom mišljenju, kada je počeo pravi teror. Do tada, odbrambene snage Jugoslavije su nesumnjivo držale pod nekakvom vrstom kontrole ono šta se

dešavalo od februara, uključujući i zaštitu mirnih građana, kao i ograničenje terorističkih aktivnosti. Međutim, kada su stigle mirovne snage, upravo to je bio trenutak kada je počeo stvarni teror. Ja znam i naglašavam da nakon dolaska mirovnih snaga, preko 1.000 civila su pobili albanski teroristi. Oko 1.000 ih je nestalo. Preko stotinu istorijskih spomenika, kao što su hramovi i manastiri, su uništeni. Hoću da kažem da se vrhunac terorističke aktivnosti upravo odvijao u tom periodu. A ako govorimo o odjeku u međunarodnoj zajednici, prvo, znamo da su Albanci prvo bili teroristi, onda su bili pobunjenici, 1998. godine su bili pobunjenici, a danas mislim da međunarodna zajednica shvata da se radi o tome da su albanski teroristi stvarno pravi teroristi. Međutim, najgori period se podudara sa tim periodom kada su stigle mirovne snage i mislim da oni nisu hteli, niti da su pokušali da to drže pod kontrolom.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li vam je išta poznato u svim tim događajima o ulozi narko kartela u vezi sa Kosovom?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Da. Mi smo imali informacije da pored neposredne pomoći koju je imala OVK, albanski teroristi, a već sam rekao odakle je dolazila ta neposredna pomoć u vidu oružja, ali i ono šta je najvažnije, finansiranje je dolazilo od trgovine drogom, od preprodaje droge, tog biznisa, ako mogu to tako da nazovem. U skladu sa našim informacijama, oko 80 procenata svih droga koje su dolazile iz Avganistana, su prolazile kroz ruke ovih terorista. Ja verujem da i dan danas je to njihov glavni izvor finansiranja. Znači, ova krivična delatnost je njihov glavni izvor finansiranja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Samo još kroz par pitanja da prođemo na brzinu, ako se slažete, gospodine Rižkov. Naime, vi ste boravili u Jugoslaviji od 1993., 1994. godine, dakle imali ste jednu širu sliku događaja na području Jugoslavije, je l' tako?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Da. Ja sam tamo bio 1993. godine i 1994. godine, dva puta, prvo kao javna ličnost, kao osoba koja je u bliskoj prošlosti bila na čelu ruske Vlade i kao neko koga je stvarno interesovalo da sazna šta se dešavalo u Jugoslaviji. Ali ako vas zan-

ima moje mišljenje, mi smo gledali na Jugoslaviju, a u isto vreme smo videli svoju zemlju, Sovjetski Savez, zato što je ono šta se dešavalo u Jugoslaviji je bilo analogno razvojem u našoj rođenoj zemlji. Prema tome, meni kao politički aktivnoj osobi je bilo zanimljivo da vidim šta se u Jugoslaviji dešavalo. Usput rečeno, 1994. godine sam došao sa jednom grupom naučnika, uključujući i šest ekonomista koji su bili članovi Ruske akademije nauka (Russian Academy of Sciences). I mi smo, u stvari, imali sledeće mišljenje, da su, u stvari, zapadne zemlje namerno preduzimale korake da bi na kraju doveli do raspada i uništenja Jugoslavije. I tako je to i bilo. Na kraju je Jugoslavija završila kao pet različitih zemalja, a Sovjetski Savez je na kraju postao 15 drugačijih zemalja, tako da od tada mi imamo 20 novih zemalja, iako postoji Završni akt (Helsinki Final Act) iz 1975. godine sa Helsinške konferencije (Helsinki Conference) u kome se govori o teritorijalnom integritetu i nepovredivosti granica. Međutim, od 1975. godine desilo se to šta se desilo. Počelo je, videli smo kako je to počelo u Hrvatskoj, pa smo videli šta se desilo u Sloveniji. I savršeno nam je bilo jasno da su tu postojale ambicije da se određene republike odvoje od matične države i iza tih ambicija je stajala jedna figura: to je bila Nemačka. Onda je došlo do onoga šta se desilo u Bosni i Hercegovini, do građanskog rata u toj republici i građanski rat je na kraju doveo do otcepljenja od Jugoslavije 1992. godine, a onda je došao momenat Kosova. Neću ni da spominjem Makedoniju. 1992. godine smo verovali da postoje aktivnosti koje su bile namerne da bi se jedna zemlja razbila. I to je na kraju i uspelo. Radilo se samo o tome da su korišćeni različiti metodi. Jedan metod je upotrebljen u Sloveniji, drugi metod u Hrvatskoj, a treći u Bosni i Hercegovini, ali je cilj bio isti. U to vreme sam ja izveo svoje sopstvene zaključke, a, na žalost, ista stvar se dešavala i u Sovjetskom Savezu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Recite mi, iz svog tog vašeg iskustva i uvida koji ste imali, da li ste imali bilo kakav utisak da rukovodstvo iz Srbije upravlja nekim vojnim aktivnostima van Srbije?
SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Iskreno govoreći, nisam poznao

rukovodstvo Hrvatske. Nisam ih dobro poznao, nisam poznao rukovodstvo Slovenije i zato ne mogu ništa o njima da kažem, jer se nisam konkretno bavio tim zemljama. Imao sam sastanke sa Karadžićem koji je u to vreme bio na čelu Republike Srpske. Sa njim sam imao sastanke 1993. godine i 1994. godine. U to vreme moj utisak se nije, u stvari, podudarao sa onim šta je moglo da se nađe u štampi i masovnim medijima, u smislu da Srbija vodi srpski deo bosanskog rukovodstva, da su bosanski Srbi podređeni srpskom rukovodstvu i ja sam imao sasvim drugo mišljenje. Kada sam se sastao sa Karadžićem, dva puta, pre ga nisam poznao i od tada se nisam sa njim sreo, ja sam stekao utisak da Karadžić nije bio baš sklon da poslušna gospodina predsednika Miloševića. On je, rekao bih, bio kritičan u odnosu na akcije gospodina Miloševića u vezi sa mirnim rešenjem problema Bosne i Hercegovine. U stvari, on je mislio da Milošević radi sve pogrešno, da im on stoji na putu i to na putu različitog razvoja, tako da sam mislio da postoji određena kontraverza između Karadžića i predsednika Miloševića. Ostale rukovodioce sam vrlo slabo poznao i ne mogu ništa o njima da kažem.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, sad da ne ulazimo u te kontraverze. Vi ste se nekoliko puta sa mnom sreli?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Da. Sreo sam se sa predsednikom Miloševićem mnogo puta, počev od 1993. godine, pa sve do trenutka kada je on završio ovde u vašim rukama. Sa njim sam se zaista sreo mnogo puta, prilikom svake posete Jugoslaviji za vreme dok sam ja radio u komisiji i pre toga i posle toga. I ja sam stekao savršeno jasnu sliku o rukovodstvu i konkretno o gospodinu Miloševiću koji sedi ovde na optuženičkoj klupi. Mislio sam da gospodin Milošević štiti interese svoje zemlje, da predsednik Milošević ulaže sve napore da se nađe mirno rešenje za jedan vrlo složen problem raspada Jugoslavije u različite delove nečega što je jednom bilo jedna zemlja koja se sada raspadala. Sve to je pratio međunarodni sukob i sve što sam od njega uvek čuo je bilo insistiranje na mirnom rešenju i znam da njegove akcije i odluke nisu uvek

nailazile na odobrenje njegovih ljudi, ali on je uvek bio taj koji se zalagao za mirno rešenje. Bilo je drugih glasova, međutim koji su se zalagali za radikalnija rešenja. Međutim, u svakom slučaju, ja verujem da je politika gospodina Miloševića bila orijentisana prema miru. Neću da nabrajam bilo kakve konferencije ili sastanke za koje znam da su vama poznate, na kojima se on pojavio, ali znam sigurno da je to bila suština njegove politike. Njegove glavne aspiracije su bile da zaštiti interese svoje zemlje. Bilo koji politički vođa, politički aktivista ima pre svega na umu interes svog naroda, inače ne bi bio dobar predsednik, a on je upravo vodio takvu politiku. Zato verujem da su njegove akcije, u vreme kada je bio predsednik i ja to znam iz prve ruke, bile potpuno u skladu sa modernim normama. Nisam se sastajao samo sa njim, već i sa njegovim najbližim saradnicima sa kojima sam imao bezbrojne sastanke i sa njima sam analizirao različita pitanja. Ne želim da se sada u to upuštam, ali moja glavna misija u to vreme, mene kao poslanika, a senatora sada, je bila da analizirama, da izvlačim zaključke, da shvatim i da pokušam da shvatim zašto su se stvari dešavale na način kako su se dešavale i kako se njima treba baviti. U to vreme, i danas takođe, imao sam mnogo kontakata i to mi je pomoglo da formiram svoje mišljenje o rukovodstvu Jugoslavije.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: I još samo jedno pitanje. Molim vas da odgovorite što kraće na njega. Vi ste vodili razgovore i sa rukovodstvom Srbije i sa rukovodstvom Jugoslavije, o čemu ste upravo govorili. Možete li da potvrdite ili da opovrgnete tvrdnju o tome da je cilj rukovodstva ili da je moj cilj bio stvaranje nekakve Velike Srbije?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Znao sam, gospodine Miloševiću, gospodine predsedniče, za to sam saznao kada je podignuta optužnica protiv vas, ovde na Međunarodnom sudu. Želim da svima skrenem pažnju na to, da ne samo tokom mojih sastanaka sa gospodinom Miloševićem i ne samo tokom mojih sastanaka i konsultacija sa njegovim najbližim saradnicima i različitim političkim ličnostima, nije ni jednom pomenuta nikakva Velika Srbija. Nikada niko nije pomenuo ni jednu reč o Velikoj Srbiji. Nikada nisam čuo

nikoga da kaže da postoji takav cilj. To sam čuo tek u kontekstu optužbi koje su podignute protiv vas ovde, a ono šta kažem zasnovano je na mom iskustvu od 10 godina koje sam proveo u tesnom kontaktu sa rukovodstvom Srbije i Jugoslavije. Da budem iskren, ja sam čuo nešto sasvim suprotno od toga, a to je ideja o stvaranju Velike Albanije, a ta ideja postoji još iz XIX veka. Čuo sam da je Adolf Hitler (Adolf Hitler) u jesen 1943. godine pokušao da promovise tu ideju među Albancima, kako bi otežao situaciju za svog saveznika, Italiju (Italy). I on je zagovarao, dakle mislim na Hitlera, Hitler je zagovarao 1943. godine stvaranje Velike Albanije, a sama ta ideja je proklamovana još 1818. godine. Mislim da ta ideja nije eliminisana iz programa albanskih separatista. Pretpostavljam da su zapadne države koje su se ujedinile u napadu na Jugoslaviju, da će tek morati da se bave tom idejom Velike Albanije, da će imati tu situaciju zato što kada se ima takav čir u sred Evrope, on može da se provali svakog trenutka u vrlo opasnu situaciju. Ali da odgovorim na vaše pitanje, nikada ništa nisam čuo o Velikoj Srbiji, čuo sam samo za Veliku Albaniju.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Hvala, gospodine Rižkov. Gospodine Robinson, ostavio sam tačno 60 odsto vremena za unakrsno ispitivanje u odnosu na moje vreme koje sam ja koristio, uprkos prekidanju.

SUDIJA ROBINSON: Hvala vam za vaše proračune. Gospodine Najš, sada ćemo da napravimo pauzu od 20 minuta

(pauza)

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, gospodine Najš. Gospodine Najš, izgleda da svedok želi nešto da kaže. Da, izvolite.

SVEDOK RIŽKOV: Časni Sude, želeo bih da dam sledeću izjavu. Kada sam govorio o teroristima, o albanskim teroristima i o tome da su među njima plaćenici, ja sam citirao broj od 800.000. Verovatno sam

pogrešno shvaćen, ja sam rekao 800 do 1.000, tako da bih molio da se to vidi u zapisniku. Ja sam rekao od 800 do 1.000 plaćenika.

SUDIJA ROBINSON: Da. To je konzistentno sa dokazima koje smo već dobili. Izvolite, gospodine Najs.

UNAKRSNO ISPITIVANJE: TUŽILAC NAJS

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Gospodine Rižkov, zamolio bih vas prvo da razmotrite pismo koje je upućeno 2002. godine. Kopije su stavljene na raspolaganje Pretresnom veću. To je pismo od 28. juna 2002. godine, pismo koje ste poslali kao predsednik komisije državne Dume da se pomogne Jugoslaviji da prevaziđe posledice agresije NATO, a pismo je upućeno Mirku Marjanoviću, potpredsedniku Socijalističke partije Srbije. Molim vas potvrdite, ako možete, da u tom pismu, časnici Sude ja ću da pročitam samo drugi paragraf koji sledi: "Ovaj zločinački čin naglašava da je cilj njegovog hapšenja bio, pre svega, nacionalno poniženje Srba. Ja sam uveren, međutim, da moralni duh Srba nije slomljen, da herojsko ponašanje Slobodana Miloševića na Sudu i vaš sastanak danas demonstriraju istorijsku tradiciju suprotstavljanja agresiji i okupaciji i da je to još uvek živo kao i ranije i da vaša odlučnost da nastavite ovaj otpor nije iscrpljena". Idete dalje i kažete: "Sud protiv Slobodana Miloševića je nastavak agresija NATO protiv Jugoslavije. Mi u Rusiji odbacujemo ilegalni Haški tribunal i zahtevamo da on prestane sa svojim aktivnostima". Da li je to još uvek vaše stanovište?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Da. Ja se pridržavam tog stava. Ja jesam napisao to pismo srpskom premijeru i izložio sam svoju procenu onoga šta se dešavalo u Srbiji, uključujući stav, odnosno situaciju u kojoj se našao predsednik Milošević. Da, ja se ovde pridržavam stava da se on suprotstavio okupaciji, suprotstavio se razaranju svoje države i sve do danas i dalje sam uveren da je to ono šta je on uradio. A kada je reč o Međunarodnom sudu na kome imam čast da budem prisutan danas, to nije samo moje mišljenje.

To je i mišljenje državne Dume. Ja danas jednostavno vama nisam podneo ta dokumenta. Ako je potrebno, ja sam spreman to da uradim. Ona predstavljaju tu procenu da ovaj Sud, ovaj Međunarodni tribunal, nije u skladu sa onim međunarodnim normama ili Poveljom Ujedinjenih nacija. To je moj stav.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Molim da se svedoku da sledeći dokument, a to je zajednički *communiqué* od 12. septembra 2003. godine. Ovo je zajednički *communiqué* koji je potpisalo 30 poslanika, uključujući i vas. To vidimo u drugom paragrafu ovog dokaznog predmeta, koji je kopiran za sudije i tu je bivši sovjetski premijer i predsedavajući komisije državne Dume. Na osnovu ovog odlomka smo obavešteni da kada je *communiqué* pripremljen, poslanici su ga potpisali i, u stvari, predstavljaju apsolutnu većinu u Dumi i pre nego što pređemo na sadržaj ovog *communiqué*, treći paragraf koji se nalazi pred sudijama, u poslednjem redu kaže: "Ako se optuženom ne omoguće adekvatni uslovi za pripremu Predmeta i ako i dalje ostane zabrana poseta i drugi oblici pritisaka, odsustvo lekarske nege, to će definitivno da potvrdi političko zlostavljanje koje je u toku u Hagu i koje nema ništa zajedničko sa pravosuđem". Da li se sećate, gospodine Rižkov, da ste vi bili potpisnik ovog zajedničkog *communiqué*?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Želeo bih da ponovim suštinu ovog *communiqué*, jer imao sam priliku da pročitam samo jedan paragraf. Možete li da ponovite suštinu vašeg pitanja?

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Pa ja sam čitao rezime okolnosti u kojima je prezentiran *communiqué*. Ako se sećate, ako možete da se setite *communiqué*? Ima samo jedan deo koji sam želeo da vas pitam. Da li ste vi, a to je u trećem redu *communiqué*, da li ste vi potpisali i stavili svoju reputaciju iza ove optužbe da je ovaj sudski proces protiv optuženog takav da je podneto brdo sumnjivih dokumenata i da su dovedene stotine lažnih svedoka? Da li ste podržali dokument koji ovo kaže, gospodine Rižkov?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVR: Ja ne žalim što sam potpisao ovaj dokument. Kao što sam već ranije rekao, smatram da drugi ljudi treba da budu izvedeni pred Sud, oni koji su izvršili agresiju na suverenu državu i zato sam uvek govorio i nastaviću da govorim da sadašnje rukovodstvo Srbije, kada je donelo odluku da Miloševića pošalje ovamo, učinilo jednu nedopustivu stvar. Ja smatram da osoba koja je branila interese svoje države i interese svog naroda ne može da bude dovedena pred sud. Ako mogu da završim ...

SUDIJA BONOMI: Bojim se da u ovom trenutku ne odgovarate na pitanje.

SVEDOK RIŽKOV: Pa to je način na koji je on postavio pitanje i zato ja odgovaram na ovaj način.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Odgovor, mislim da je, gospodine Rižkov, da ste vi podržali ovaj dokument i da ne žalite zbog oga. Ja bih molio da pomognete sudijama i da indentifikujete za koje svedoke kažete da su stotine lažnih svedoka koji su dovedeni pred ovaj sud. Molim vas navedite imena?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVR: Gospodine Najs, moj zadatak kao političara bio je ne da tražim detalje, moj zadatak je bio da vršim analize i donosim zaključke, da pripremam rezimee i dokumenta i to sam već ovde pomenuo. A kada je reč o lažnim svedočenjima, odnosno o lažnim svedocima, reći ću ovde da u prvom delu kada su iznošene optužbe protiv gospodina Miloševića, mnogi svedoci su tokom izvođenja dokaza Tužilaštva, da najblaže kažem, jedva da su mogli da se nazovu svedocima. To su bili takvi ljudi da mislim da je bila sramota da se slušaju. Mi smo imali takve podatke. Imali smo podatke da je bilo previše lažnih svedoka. Mislim da je moja dužnost bila da potpišem taj dokument.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Gospodine Rižkov, kao što ste rekli da ste spremni da to jasno pokažete, vi kao osoba koja ima javni imidž, koja nastupa u javnom svetu, u javnom domenu, spremni ste da stavite

svoju reputaciju u pitanje time što tvrdite da je bilo stotine lažnih svedoka koji su dovedeni pred ovaj Međunarodni sud. Da li možete da navedete ime jednog od njih?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Ja uvek pokušavam da stavim svoju reputaciju na istinu. Ja sam dovoljno dugo živeo da ne moram da menjam svoja uverenja. Kada je reč o lažnim svedocima, o svedocima koji nisu ozbiljni, teško mi je da navedem njihova imena konkretno, ali ako osoba svedoči da je u nju pucano iz mitraljeza velikog kalibra i da ima ožiljke, da ima tragove na svojoj košulji i kada ga gospodin Milošević pita "kako ste to onda preživeli", a odgovor je "Bog mi je pomogao", kako onda možete to da posmatrate? Ovo je samo jedan primer, a bilo je mnogo primera takve prirode.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Pa da idemo dalje. Pomozite mi sa ovim detaljem iz ruske politike uopšteno. Bez sumnje, postoji jedna vrlo složena, izuzetno složena istorija ruske politike u kojoj je pravljen razlika između Slovena i zapada. Jedne su nazivali "prozapadnim", dakle one koji su bili za zapadne snage i onih koji su bili "slovenofili", panslavisti. Dakle, pravljen je razlika. Da li imate to na umu?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Gospodine Najs. Ja sam vam zahvalan što pokazujete interesovanje za našu savremenu istoriju, kao i istoriju iz nedavne prošlosti, ali pošto ste mi postavili ova pitanja, želim da pokušam da odgovorim na njih. Danas, za razliku od onog perioda u XIX veku ne postoji jasno povučena linija između slavofila i slavofoba, slovenofila i slovenofoba, kao što je to postojalo u prošlosti, u XIX veku, zato što je bilo onih koji su podržavali samo slovensku kulturu, a potpuno zanemarivali ostalo, a ostali su zastupali suprotno gledište. Međutim, to je sve sada prošlost i to je sada deo istorije. Mi danas imamo u našoj zemlji ljude sa različitim mišljenjima i postoje različite tendencije u našoj državi. Rusija je velika država. 85 posto Rusa su Sloveni, a 15 posto pripadaju drugim nacionalnim grupama. Naš zadatak, kao političara, je da stvorimo takve uslove u kojima bi svi ljudi mogli u našoj zemlji da žive pod

jednakim pravima, bez obzira da li se radi o Slovenima, onima koji nisu Sloveni, pravoslavcima, katolicima i tako dalje. U toj našoj politici smo prilično uspeli, osim kada se radi o Čečeniji. Danas naša glavna tačka razdora je ekonomski i javni život i, u stvari, ključna stvar je politika liberala i državna politika. Imamo nekakve političke snage u našoj zemlji koje smatraju da treba da se pridržavamo samo liberalnih vrednosti.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Prekinuću vas samo zbog sledećeg: ja sam vam postavio pitanje i vi imate pravo da odgovorite na to pitanje. Ali što se tiče te razlike između slovenofoba i slovenofila, kao što ste vi to opisali, da li prihvatate da ste vi na onoj strani koja favorizuje ili podržava Slovene?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Kako da ne podržavam Slovene kad sam i sam Sloven, kada sam pravoslavne vere, ali sam uvek drugim nacijama ukazivao dužno poštovanje i tretirao ih sa punom tolerancijom. Mislim na ljude drugih nacionalnosti koji žive u našoj zemlji. Vi kažete da su slavofili oni koji ne prihvataju neku drugu nacionalnost, međutim vi grešite, gospodine Najs. Ja sam Sloven i ja se sa jednakošću postavljam prema svim ostalim nacionalnim grupama koje žive u Rusiji. Nisam lud pa da se ne zalažem za multietničku državu, to jest da se zalažem za nadmoć samo jedne nacije. To bi dovelo do građanskog rata i dovelo bi do raspada naše zemlje, ali ja se ne stidim toga što sam Sloven. Ne mogu da prestanem da budem Sloven.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Hvala vam. Pre nego što pogledamo neke izvode iz jedne vaše knjige, da bismo stvari stavili malo više u kontekst, vi ste se u junu 1991. godine kandidovali protiv Borisa Jeljcina (Boris Nikolajevich Jeltsin) za predsednika Ruske Federacije i on vas je pobedio sa priličnom većinom?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Ne znam zašto se postavlja ovo pitanje. Zašto je ono relevantno na ovoj današnjoj raspravi? Ali pošto ste postavili to pitanje, časni tužioče, ja ću odgovoriti na njega. Da, u junu 1991. godine jesam se kandidovao za predsednika Ruske

Federacije. Ja sam tada bio u Savetu ministara i kao što vam je poznato, 1990. godine prestao je da postoji Sovjetski Savez. Ne kajem se što sam to uradio. Ja sam to svesno uradio. Odlično sam poznao gospodina Jeljcina. Živeo sam u istom gradu u Uralima i radio sa njim u istoj fabrici. On je mašinski inženjer isto kao i ja i mi smo se odlično poznavali. Bio mi je jako poznat njegov politički kreda. Znao sam gde će on da odvede zemlju. Znao sam da zemlju očekuje velika nevolja. Jednostavno sam bio suočen sa situacijom gde nisam imao izbora. Morao sam da se kandidujem da bih zaustavio tog čoveka, da bih ga sprečio da počini onu štetu koju je na kraju našoj državi i počinio. I borio sam se. Da. I želim da znate da sam ja dobio drugi po redu broj glasova.

prevodioci: Ispravka prevodioca, radi se o 1990. godini, a ne 1991. godini.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I na kraju, kao neka vrsta pojedinosti i detalja koji mogu da upotpune sliku i da se bolje razume vaš stav, želim da se kao dokazni predmet uvede knjiga koju ste vi napisali i koja je štampana 2000. godine.

prevodioci: Prevodilac nije čuo ime knjige.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Časni Sude, možda ćete da se setite da je ovaj svedok bio na spisku i da nije bio voljan da se odazove pozivu da svedoči dok Žalbeno veće nije donelo svoju odluku i zbog toga što je prevodilačka služba veoma opterećena, onaj prevod koji ja ovde imam je radni prevod, nekoliko izvoda iz te knjige. Nadam se da će svedok moći da prati o čemu se radi na osnovu ovoga šta smo mu mi dali i obeležili i nadam se da će oni pasusi koje ćemo da pročitamo da budu tačan odraz onoga šta je on napisao. I vrlo sam zahvalan mom kolegi, ruskom prevodiocu koji je mogao u vrlo kratkom roku da nam uradi prevod. Gospodine Rižkov, na stranici 22 vaše knjige ste rekli: "Izvršen je udarac na naciju koja je najbliža ruskoj civilizaciji. Bombe i krstareće rakete ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson.

SUDIJA ROBINSON: Da, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodin Najs čita prevod radnika, kako je sam rekao, koji mu je uradio neki njegov kolega. Ja imam ovde rusko izdanje knjige *“Yugoslavskaya Golgotha”* i mogu da je ponudim gospodinu Rižkovu da bi mogao da prati stranice na ruskom, da ne mora da mu prevodi prevodilac sa engleskog ono šta je on napisao na ruskom.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: To je vrlo lepo od optuženog, ali ako svedok ima svoju verziju, mi smo već napravili kopije toga, tako da na ovaj ili onaj način biće moguće da svi prate. Nastaviću da čitam: “Srbija je istureni deo naše civilizacije i zbog toga to srce Balkana koga naseljavaju Južni Sloveni je tokom vekova bilo izloženo neprestanom pritisku od strane zapada. Katolicizam koji je odigrao tako mračnu ulogu u raspadu ili u slamanju slovenskog jedinstva time što je pokorio Poljsku (Poland) i Češku (Czech Republic), sve više i više uzima maha takođe i u zemljama Južnih Slovena. Taj intenzivni sukob između Srba i Hrvata, slovenskih nacija koje razdvaja religija, je, u stvari, pokušaj zapada da se uništi granica naše civilizacije na Balkanu. I Hitler je pokušao to isto da uradi, ali mu to nije uspelo. I sada, nedavno, 19 zapadnih zemalja, uz kolaboraciju nekoliko ruskih političara, su ponovo pokušale da urade ono šta je Hitler nameravao da uradi”. Imam nekoliko pitanja u vezi sa ovim, a na prvo možete kratko da odgovorite. Da li ste zadovoljni prevodom i da li on u grubim crtama odražava ono šta ste napisali?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Ispred mene je ruski tekst. To je knjiga, u stvari koju imam ovde kod sebe. Zahvalan sam srpskom narodu, gospodine Najs, zato što su 1941. godine i u godinama koje su došle posle toga ...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Izvinite ...

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Ja odgovoram na vaše pitanje. Vi ste

upravo pročitali citat i ja želim da komentarišem.

SUDIJA ROBINSON: Odgovorite konkretno na pitanje. Da li ste zadovoljni prevodom koji ste čuli? Da li se radi o tačnom prevodu?

SVEDOK RIŽKOV: Ja ne mogu da odgovorim na to pitanje. Neka neki stručnjak koji sedi ovde, ko zna engleski, neka odgovori na to pitanje.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Moja suštinska pitanja na osnovu ovog pasusa su sledeća: da li još uvek smatrate da je Srbija isturena tačka vaše civilizacije?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Gospodine Najs, ja čitam ruski tekst i ja ću odgovoriti na ruskom i komentarisaću pasuse koje ste vi citirali, uz dozvolu časnog Suda.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Rižkov, gospodin Najs je ovlašćen da vam postavlja pitanja. On ima pravo na to, a vaša dužnost i obaveza je da odgovarate na pitanja koja on postavi.

SVEDOK RIŽKOV: U redu. Ja odgovaram konkretno na njegovo pitanje. Da li ja podržavam stav koji se ovde odražava u ovim pasusima koji se nalaze ispred mene? Odgovor, da, ja podržavam taj stav. Ja sam zahvalan srpskom narodu i Jugoslaviji zato što je u najtežim vremenima za Sovjetski Savez, 1941. godine i godinama koje su sledile, godine Drugog svetskog rata, pored toga što su pružili otpor Hitleru, oni su na svojoj teritoriji angažovali 25 divizija koje su, umesto toga, mogle da se bore protiv Rusa na istočnom frontu. Odgovor na vaše sledeće pitanje, ja se pridržavam teorije, takozvane teorije o civilizacijama. Vi znate da postoji takva naučna grana koja se bavi time. Ja verujem da postoji slovenska civilizacija, civilizacija Istočnih Slovena. I mi smo uvek smatrali da su Južni Sloveni, Jugosloveni, naša braća i mi smatramo da oni potiču, imaju svoje korene u našoj civilizaciji i nema ništa sramno u vezi sa tim. Ne vidimo ništa pogrešno šta su oni radili. Oni jesu isturena tačka i ja

mogu to da potkrepim primerima iz istorije. Oni su angažovali dosta snaga koje su imale aspiracije da unište našu civilizaciju. Ja verujem da na svetu ima više civilizacija. Ima šest kontinenata i bilo je šest civilizacija na svetu, uključujući i našu. Možemo da je nazovemo slovenskom civilizacijom. Postoji takođe zapadnoevropska civilizacija. Takođe ima mnogo drugih civilizacija i postoji sukob između civilizacija. I ja verujem da su Jugosloveni bili na isturenoj tački ove borbe. Postoji sukob između različitih načina života. Da, mi štitimo naše interese, ali nikad ne pokušavamo da uništimo tuđi način života.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Moje drugo i poslednje pitanje o ovom izvodu je da vi spominjete 19 zapadnih zemalja koje uz kolaboraciju ruskih političara pokušavaju da urade ono šta je Hitler nameravao da uradi. Možete li, molim vas, da navedete neke od tih ruskih političara po imenu za koje ste rekli da su se priključili zapadu, tako što su u manjoj ili većoj meri podržale aktivnosti i izveštaje Ujedinjenih nacija?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Mislim da oko toga nema nikakve sumnje. Nema sumnje da je 19 zemalja otpočelo agresiju protiv Jugoslavije. To svi znaju i nema potrebe da ja to ovde objašnjavam. Ja sam već rekao šta ja mislim o tome ko ovde treba da bude izveden pred Sud. Što se tiče naših ruskih političara, to šta ste vi pročitali je bilo u zagradi. Ja sam se uzdržao namerno da spominjem njihova imena, ali mogu da kažem sa žaljenjem da smo imali ili da imamo ruske političare koji su podržavali ono šta se dešavalo u vezi sa Jugoslavijom. Oni su smatrali da je sasvim u redu to šta se dešava. Ako hoćete da spomenem, postoji stranka koja se zove "Jabluka", "Jabuka" (Apple).

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Imam nešto kasnije u vezi sa tom strankom, ali da bismo uštedeli na vremenu, molim vas da pogledate stranice 24 i 25, gospodine Rižkov. Ja ću da pročitam tri relativno kratka pasusa i na osnovu njih vam postaviti određeni broj pitanja: "Rusija ima bogato iskustvo zajedničkog života sa muslimanima".

manskim svetom. Amerika pokušava da koristi energiju islama da bi pospešila i unapredila svoje geopolitičke ciljeve. Formalno zauzimajući položaj koji se suprotstavlja muslimanskom fundamentalizmu, Amerikanci, u stvari, usmeravaju ekstremiste protiv spostvenih opopenata. Prvo, protiv Rusije i protiv Jugoslavije, a u sve većem stepenu i protiv Evrope, uspostavljajući neku vrstu islamskog zelenog pojasa nestabilnosti u južnoj evroaziji. Američki plan se sastoji od toga da se nekoliko civilizacija dovede u sukob: ruska civilizacija sa islamskom civilizacijom, a iranska civilizacija sa zapadnoevropskom, a zapadnoevropska sa ruskom. Nije slučajno to što su Amerikanci nama pokušali da dokažu da je Saudijac Osama bin Laden (Osama bin Laden) taj koji stoji iza čečenskog terorizma. Dok muslimani iz muslimanskih zemlja su usmereni protiv Čečenije preko Turske (Turkey), zemlje koja je članica NATO. Upravo iz tih razloga sukob na Kosovu je postao naročito atraktivan za Amerikance, gde dugoročne kontradikcije između dve nacije, etničke grupe, Srba i Albanaca, sa jasno izraženim religijskim, verskim nijansama se pretvorio od najobičnije teritorijalnog sukoba u vrlo oštar sukob između pravoslavlja i islama i to je, u stvari, jedan od najvažnijih instrumenata američke politike na Kavkazu i na Balkanu 1990. godine. Ovaj instrument je na Kosovu primenjen sa izuzetno destruktivnom snagom". Pre nego što vam postavim nekoliko pitanja o tom pasusu, molim vas da potvrdite sa da ili ne sledeće: da li, po vašem mišljenju, Južni Sloveni ne uključuju kosovske Albance i da oni nisu deo jugoslovenske civilizacije, civilizacije Južnih Slovena?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Gospodine Najš, jako sam vam zahvalan što ste tako pažljivo proučili moju knjigu. Znao, ja bih mogao da očekujem da imam bilo kog drugog čitaoca, a ne vas i za mene je velika privilegija što ste tako pažljivo pročitali moju knjigu. A kada je reč o etničkim Albancima na Kosovu, koliko ja znam kosovsku istoriju, a i jesam je proučavao baveći se jugoslovenskim pitanjima, uvek sam smatrao region Kosova, dozvolite da ga zovem regionom, delom Jugoslavije, autonomnim delom Srbije i delom Jugoslavije, takođe. Prema tome, ako se pitanje postavi na taj način, naime da li ja smatram da li su kosovski Albanci deo te civilizacije, nije sasvim

jasno. Ja smatram da je Kosovo deo civilizacije Južnih Slovena. To se može staviti na taj način. Tačno je da je naša civilizacija ruska civilizacija, ali kako biste onda kvalifikovali one ljude koji žive u Baškiriji (Bashkiria) i drugim oblastima koji su muslimani? Ako me pitate da li su tu Srbi i Albanci koji su živeli na Kosovu deo iste civilizacije, ja bih rekao da jesu, jer su imali korene u istoj civilizaciji. Ne postoje više monolitne nacije danas nigde u svetu.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Kada je reč o pasusu koji sam vam upravo pročitao na stranicama 24 i 25, vi ste dali vrlo eksplicitan opis onoga šta se desilo kao rezultat američke politike i planiranja i to, u stvari, vodi do sledećeg pitanja. Šta kažete, kada su Amerikanci prvi put počeli proces razaranja bivše Jugoslavije na način koji ste vi opisali i kako?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Gospodine Najs, u svojim odgovorima gospodinu Miloševiću rekao sam da se danas terorizam koristi od strane nekih država kao instrument ostvarivanja geopolitičkih ciljeva. Ja sada i vama potvrđujem taj stav. Ako želite da govorimo o Sjedinjenim Američkim Državama, kao što vi insistirate, ja ću odgovoriti na sledeći način. Vi znate, kao i svako drugi, da je Osama bin Laden kreacija Sjedinjenih Američkih Država. Oni su ga stvorili kada im je trebao. Sada kada više nije potreban, on je odbačen. Ja sam uveren da Sjedinjene Američke Države, kao i druge zapadne zemlje, koriste terorizam kao oružje, kao sredstvo za ostvarivanje geopolitičkih ciljeva. Naravno, Americi je lakše da to uradi, jer je ona preko okeana, ali ja sam apsolutno uveren i potvrđujem reči koje su ovde navedene.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Pa šta je to Amerika uradila? Šta je bio prvi korak, kako vi to navodite u svojoj knjizi, da se uništi Jugoslavija?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Da su Amerikanci zauzeli drugačiji stav, mislim da ne bi bilo lako skupiti ostalih 18 zemalja koje bi bile voljne da počnu agresiju na Jugoslaviju. Glavni uzrok, glavni poziv je došao iz Amerike. To je bila Amerika. To su bile Sjedinjene Američke Države koje su težile tome da razbiju Jugoslaviju, a svi

ostali su se jednostavno pridružili i napali jednu suverenu državu. To je bila američka ideja.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Mogu li da usmerim vašu pažnju, pošto želim da imate priliku da se pozabavite pasusem koji možda želite da ispravite, jer, kaže se: "Američka politika na Kavkazu i Balkanu od početka devedesetih godina je bila jedan od značajnih instrumenata". Molim vas recite nam, u odnosu na državu koja se podelila tako što je prvo izgubila Sloveniju, zatim Hrvatsku, u istoriji koja beleži sukobe i kršenje građanskih prava kosovskih Albanaca još od početka devedesetih godina, recite nam koji je to bio prvi čin Sjedinjenih Američkih Država od početka devedesetih godina, a koji je doveo do katastrofe?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Mislim da svako, barem oni koji su učestvovali u politici i pratili razvoj događaja u svetu tokom devedesetih godina, vide sasvim jasno da bez Sjedinjenih Američkih Država i sličnih akcija u Evropi i Rusiji, to ne bi bilo moguće. Prema tome, Amerika je bila osnova, sama osnova toga. Ako pogledate odluke koje su tada usvojene, to je bilo savršeno jasno, ali dajte da pokušamo malo pažljivije, sa današnjeg stanovišta. Zar se ne sećamo svi kako se pre dve godine međunarodna zajednica apsolutno suprotstavila američkoj invaziji na Irak (Iraq). Oni su pljunuli na Ujedinjene nacije, pljunuli su na Savet bezbednosti i počeli ovu invaziju. A sada, danas, ta ista Amerika kaže: "Dajte da govorimo o tome u Ujedinjenim nacijama".

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Časni Sude, ja sam pokušao dva puta da postavim pitanje, ali sada ću da pređem na sledeće pitanje. Hajde da pogledamo stranicu 29, gospodine Rižkov. Na stranici 29, gospodine Rižkov, pod naslovom "Ruska civilizacija"ž (Russian Civilisation), vi ste napisali: "Jugoslavija je odabrana kao objekt za razaranje, pošto se opirala u svojoj odlučnosti da sačuva svoju kulturnu individualnost, ekonomsku autonomiju i političku nezavisnost, dok su praktično sve druge slovenske nacije, osećajući se izgubljenim nakon razaranja Sovjetskog Saveza, pale u veliku zavis-

nost od zapada i postale vezane za zapad preko NATO i drugih mehanizama". Dakle, vaša teza u ovoj knjizi je da je Jugoslavija odabrana za razaranje zato što je bila voljna da sačuva svoj individualitet. Možete li da nam kažete, molim vas koji su vaši dokazi da je ona odabrana od strane zapadnih sila i Amerike? To je ono šta ste vi rekli.

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Gospodine tužioče, procena koju sam ja dao 2000. godine potvrđena je tokom vremena. Prošlo je neko vreme od kada sam ja napisao ove redove. Dakle, sada, mnogo godina kasnije, mogu da kažem da sam u to vreme bio u pravu. Sada ću da pokušam da odgovorim na vaše pitanje konkretnije. Zašto su se svi pridružili pokretu protiv Jugoslavije? Zato što je Jugoslavija sačuvala svoj suverenitet. Nije dozvolila NATO da komanduje tom zemljom. Nije dozvolila NATO da rasporedi svoje baze tamo. Zbog toga je Jugoslavija postala nepoželjna i postalo je savršeno jasno da je upravo zbog toga to postao imperativ, da se razori ta zemlja. I, da, ja sam napisao da se neke slovenske zemlje nisu suprotstavile tom pritisku. Pogledajte Poljsku. Hoćete da mi kažete da nisam bio u pravu kada sam to napisao? Pogledajte šta se desilo drugim zemljama. Poljska je već deo NATO. Mogu da vam navedem i druge primere. Dakle, ja apsolutno, apsolutno podržavam ono šta sam tada napisao i smatram da sam bio u pravu. A kada je reč o tome da je Jugoslavija, kao suverena zemlja, imala svoja autohtona uverenja i nije nikome drugom dozvoljavala da primenjuje svoju politiku na njenoj teritoriji, to jeste razlog zašto je napadnuta. I postoje različite vrste pritiska. Alternativa tome je da se podvrgne ekonomskoj, političkoj i drugim oblicima zavisnosti.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vaš stav je, ako sam ga dobro shvatio, da je ona bila odabrana za razaranje i to bi uključivalo, zar ne i napore lorda Karingtona (Peter Carrington), Sajrusa Vensa (Cyrus Vance), lorda Dejvida Ovena (David Owen), sve bi to onda značilo da je to bilo neiskreno, jer vi ste nam rekli da su oni uradili sve da razbiju tu zemlju. Dakle ne da je spasu. Da li vi kažete da su onda svi ti ljudi, a sa nekim od njih ste se vi i sreli, da su svi oni bili neiskreni u onome šta su pokušavali da urade?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Na prvi deo vašeg pitanja ja ću odgovoriti, da. Jugoslavija i Sovjetski Savez, a ja ih stavljam u istu grupu, su zaista odabrane kao države koje su bile nepoželjne za zapadne države i Sjedinjene Američke Države i sve je učinjeno da se one unište. Razaranja je primenjeno praktično u isto vreme i korišćeni su praktično isti metodi. A kada je reč o drugom delu vašeg pitanja, o narodima, odnosno o ljudima koje ste vi naveli, koji su uložili napore i pogrešili, ja ne mogu da idem tako daleko i da to kažem. Možda su ti ljudi bili iskreni u svojim akcijama, ali morate da shvatite da je to već bio rezultat. Ono šta se prvo desilo, bilo je planiranje aktivnosti. Postojali su ljudi koji su pravili planove i projektovali žrtve koje će se pretrpiti. Prema tome, ja neću se da bavim ovim drugim delom.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Stranica 35. Ostala su nam još samo tri kratka odlomka: "To je jedno teško pitanje o kom se govori, ali u XIX veku nisu preduzeti koraci u pravcu ekonomsko, političkog i spirituelnog ponovnog rođenja naše, do skoro velike države. Balkanska tehnologija će da bude primenjena i na Rusiju takođe. To je dugoročni san zapada da uništi jedinstvene, stare i drevne države i da razori njihove drevne civilizacije". Da li sam dobro shvatio da je vaše mišljenje da je stvarni, osnovni cilj zapada i Amerike da primeni "balkansku tehnologiju" na samu Rusiju? Da li vi zaista u to verujete?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Pa znate, gospodine Najs, to nije samo moje gledište. To je mišljenje i gospodina Jesenskog (Jesenski). On je propovedao i sve do danas propoveda i podržavaju ga mnogi političari i iz Sjedinjenih Američkih Država i Evrope da Rusiju treba razbiti na isti način kao što je razbijen Sovjetski Savez u svoje vreme. Sovjetski Savez je razbijen na 15 delova. Plan je da se Rusija razbije u 10 različitih država. Vi znate da Rusija uključuje i neke dalekoistočne zemlje, evropske republike i druge regione. To nije moje gledište, to je gledište gospodina Jesenskog. Ja sam lično protiv toga. Ja sam protiv onoga šta je učinjeno Sovjetskom Savezu. Ako se isto to uradi Rusiji, nećemo samo mi da trpimo i vi ćete da trpите. Vi u Evropi ćete

onda da shvatite šta se dešava u Evropi. I zbog toga sam ja čvrsto uveren i spreman sam da i danas potpišem taj paragraf, a to je da najveća beda koja može da se desi jeste razaranje Rusije, a ima onih koji teže tome, ako ne danas, onda sutra, ali oni se igraju vatrom.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Stranice od 115 do 116. Ako budemo imali vremena pitaću vas nešto o izveštaju *Human Rights Watch* o Kosovu. Imajući to na umu, čitam ovaj pasus: "Čak i organizacije koje brane ljudska prava, *Human Rights Watch* koje su prvobitno osnovali Amerikanci da bi se uplitali u unutrašnja pitanja Sovjetskog Saveza pod izgovorom zaštite ljudskih prava, a kasnije izveštaj od 79 stranica došao je do nedvosmislenog zaključka da je NATO počinio ogromna kršenja međunarodnog humanitarnog prava i poziva na formiranje nezavisne komisije koja bi obavila istragu ovih kršenja". Možete li da nam kažete koji su dokazi da je *Human Rights Watch* osnovan isključivo od strane Amerikanaca da bi se uplitali u pitanja Sovjetskog Saveza, ako sam ja dobro shvatio vaše mišljenje?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Vaše mišljenje je zasnovano na izveštaju od 79 stranica koji sadrži određene zaključke. Ja ovde vidim samo neke pasuse iz tog izveštaja i ništa više od toga.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ne mislim da je to ni blizu odgovor na moje pitanje. Moje pitanje je bilo, gospodine Rižkov, sledeće, ovo vam je druga prilika da odgovorite na njega. U svetlu onoga šta ste napisali u svojoj knjizi, da li možete da objasnite kakvi su dokazi da su Amerikanci osnovali *Human Rights Watch* samo zato da bi se uplitali u unutrašnje poslove Sovjetskog Saveza?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Da, mogu da potvrdim da je to ono šta se desilo.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Pa mislim ako pokušam da dobijem odgovor na pitanje dva puta, onda mogu da idem dalje. Sada stranica 136, poslednji citat: "Četvrti mit o postojanju zajedničkih interesa Rusije i zapada, za koji se zalaže ruska patriotska opozicija, o tome da ne postoji genetska naklonost zapada prema Rusiji, je potvrđen

tako da se zaista ne može verovati zapadu". To je kraj citata. To je javni dokument, ova knjiga. I da li vi zaista potpisujete ovakvo gledište da postoji genetsko neprijateljstvo jednog bloka ljudi koji se naziva "zapad", genetsko neprijateljstvo prema Rusiji?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Gospodine Najs, ja nisam pretpostavio, već mogu da vam potvrdim te reči koje sam sam napisao i želeo bih da skrenem vašu pažnju, pažnju sudijama, da gospodin Najs nije dalje citirao. On je jednostavno istrгнуo nekoliko redova iz celog paragrafa. Nije nastavio da citira i želeo bih da vas zamolim da citirate engleski do kraja ovog pasusa i onda ćemo da budemo u mogućnosti da dođemo do određenog razumevanja, jer ovde su samo neke reči istrgnute iz konteksta. Da je situacija bila takva da je stav zapada, ali i akcije zapada prema Jugoslaviji i Sovjetskom Savezu bio takav da su oni stvorili takve okolnosti u kojima ima manje poverenja prema zapadu i Rusiji. I ja bih želeo da vas informišem da je to zaista tako. Molim vas pročitajte dalje.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ako ima bilo kakvog pitanja o tome da se nešto vadi van konteksta, naravno da vi to treba da stavite u kontekst i kao što sam objasnio časnim sudijama na samom početku, vreme koje smo imali na raspolaganju da uradimo prevod je bilo vrlo ograničeno. I na stranici sa koje ću sada da pročitam, nekih šest redova, gde se spominje rat, možda biste hteli samo da pročitate nastavak tog teksta i da vidimo da li je to van konteksta ili ne.

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Gospodine Najs, ja ću da odgovorim na drugi deo tog pasusa. Posle 1945. godine, ne uzimajući u obzir "Hladni rat" (Cold War), taj period "Hladnog rata", postojali su barem određeni normalni odnosi između zapada i Sovjetskog Saveza. Bilo je sporazuma, ugovora, raznih aranžmana. Bilo je zajedničkih rešenja, učešće u Ujedinjenim nacijama i tako dalje.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ja vas molim da pročitate pasus na stranici 136 koji počinje odmah posle reči "na groš"?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: U redu. Časni Sude, ja sada čitam: "Neki zajednički stavovi između Sovjetskog Saveza i zapada, onako

kako o tome govori patriotska opozicija, su bili, očigledno, izmišljeni ili preterivalo se o tome, a zapadu se ne može verovati ni za groš", i ja nastavljam: "Sjedinjene Američke Države i njihovi saveznici su sami srušili ili preinačili sistem političkih sporazuma koji se počeo uspostavljati sa toliko poteškoća i koji je osigurao mir u Evropi od 1945. godine. Zapad se odlučio za prisilna rešenja. Sumnjam da je danas potrebno da se bilo ko ubeđuje u Rusiji o potrebi da se započne ponovo sa sporazumima i da se počne sa obnovom vojno-industrijskog kompleksa i da se počne ponovo podizati naš vojni kapacitet". Ja sam pročitao ovaj pasus i mogu da ga komentarišem. Mi smo uvek bili za mir i za zajednička rešenja problema kada je u pitanju zapad, ali nakon onog šta se desilo u Jugoslaviji, nakon onoga šta se desilo sa Sovjetskim Savezom i nakon činjenice da Rusiji preti raspad i danas, mogu da vam kažem da danas u Rusiji postoji takav stav da se zapadu ne može verovati. Zapad se mora kriviti za to što se na taj način odnosio prema takvim uslovima i mi smatramo da je to tragedija.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs, mislim da smo dovoljno čuli o ovoj istoriji.

TUŽILAC NAJS: Da. Ja sam završio. Jedino šta sam hteo da zamolim je da dam svedoku priliku da razjasni jedan pasus za koji je rekao da je istrgnut iz konteksta. Molim da se dokaznim predmetima, a biće ih ukupno tri, daju brojevi.

sekretar: Sada govorimo o poslednjem broju dokaznog predmeta. To je broj 788.

SUDIJA ROBINSON: 788. Znači to je bio poslednji.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Samo ukratko nekoliko pitanja, gospodine Rižkov. Duma, čiji ste vi bili član, da li bi se moglo reći da je to generalno bilo proslovensko telo, a diplomati koji su se kasnije pojavili, recimo Čurkin (Vitaly Ivanovich Churkin), Andrej Kozirjev, (Andrey

Vladimirovich Kozyrev), oni su imali malo drugačije mišljenje, kao, recimo, Jeljcin?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Molim vas da ponovite pitanje. Nisam ga razumeo.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Duma, čiji ste vi bili član i o čijim ste komisijskim izveštajima vi nama govorili, da li je to telo generalno bilo proslovensko?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Kada govorimo o državnoj Dumi, reći ću vam da tu ima 450 poslanika. Ne sećam se njihove etničke pripadnosti. Ne sećam se koliko smo imali muslimana, koliko smo imali Jevreja, koliko Rusa i tako dalje. Jednostavno, što se tiče naše komisije, mogu da vam dokažem da su jedna trećina bili ljudi koji nisu bili Sloveni. Bilo je Baškira, Tatara i tako dalje, tako da je potpuno pogrešno reći da se radi o proslovenskoj organizaciji. Osim toga, gospodine Najs, zašto primenjujemo nacionalne principe da bismo prosuđivali o određenim situacijama koje su se ticale Jugoslavije, do kojih je dolazilo i u Rusiji i koje se sada uspostavljaju u svetu? Zašto uvek stavljam naglasak na taj nacionalni princip? Iznenaden sam da ovaj poštovani Međunarodni sud zastupa takve ideje. Ne znam kakva je situacija u drugim zemljama, ali u našoj državi to bi bilo neprihvatljivo i u takvim okolnostima bi se strana pozvala na odgovornost.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Gospodine Rižkov, pokušavam da razumem i da budem od pomoći sudijama. Da bih shvatio taj položaj koji vi opisujete o tome da je vaša komisija bila prosrpska, bila za Srbiju i da je većina diplomata i političara podržavala ono šta je radila međunarodna zajednica, ja vas pitam, čisto da bismo shvatili, da li je postojala široka proslovenska tendencija u Dumi od strane ljudi kao što ste vi?

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Gospodine Najs ...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Imam prigovor.

SUDIJA ROBINSON: Izvolite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Imam prigovor. Naime, gospodin Rižkov nije svedočio samo o stavovima Dume. Na moja pitanja on je odgovorio da su to bili stavovi zauzimani i na osnovu ocena Ministarstva inostranih poslova i na osnovu ocena Ministarstva odbrane i drugih najznačajnijih činilaca Ruske Federacije. Da sada konfrontira ruski Parlament sa izvršnom vlašću, nema nikakvog smisla i predstavlja najobičniju manipulaciju, jer mi imamo dokumente koji govore o stavovima vojnog vrha Rusije, o stavovima Ministarstva inostranih poslova, o stavovima Ministarstva odbrane i sve je to zajedno identično sa stavovima Dume iz tog vremena. Prema tome, nikakva konfrontacija ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, imaćete pravo da dodatno ispituјete svedoka. Ovo pitanje se, u stvari, bavi kredibilitetom.

SVEDOK RIŽKOV: Časni Sude da li mogu da odgovorim na pitanje koje je postavio gospodin Najš?

SUDIJA ROBINSON: Slobodno odgovorite na pitanje koje je postavio gospodin Najš.

SVEDOK RIŽKOV – ODGOVOR: Nekoliko puta u vašim pitanjima ste donekle pokušavali da suprotstavite Slovene i slovenske trendove u našoj komisiji, to jest da se usprotivite takvim stavovima. Gospodine Najš, ta komisija je samo mali deo Parlamenta. To je jedan mali delić. Komisija nema pravo da izdaje rezolucije, naređenja, dekrete, to može da uradi samo Parlament. Komisija je bila zadužana za ove stvari. Ona je rezimirala ta pitanja. Imala je materijale i pripremala je određene rezolucije, predloge rezolucija, ali to ne znači da ih je Parlament izdavao čim bismo mi prezentirali te predloge. Parlament se sastoji od 450 članova. Ne radi se samo o stavu gospodina Riškova. Ovo je mišljenje Parlamenta. Parlament predstavlja ne samo Slovene,

nego i mnoge druge nacionalnosti, tako da optužbe da smo mi slovenofili koji smo sprovodili tu politiku su totalno neopravdane. Druga stvar, želeo bih da govorim o onome šta ste rekli u vezi sa gospodinom Kozirjevim. On nije uživao autoritet u našoj zemlji, one je prouzrokovao mnogo nevolja za našu zemlju. I zbog toga, kada je gospodin Kozirjev podržao ekonomsku blokadu Jugoslavije, došlo je do prilično oštih reakcija u našoj zemlji. Gospodina Kozirjeva ne treba spominjati kao primer u našoj istoriji. Gospodin Kozirjev je ispao osoba bez principa, a gospodin Jelcin je mora da ga smeni sa njegovog položaja 1994. godine. Prema tome, gospodin Kozirjev nije neki autoritet za nas i mi se nikada nismo vodili njegovim primerom. Takođe postoje druge političke ličnosti koje ste spomenuli, ali ne bih hteo njima da se mnogo bavim. Postoji gospodin Černomirdin (Viktor Stepanovich Chernomyrdin) i drugi, ja mislim da ovo nije mesto da razgovaramo o takvim ljudima. To, naravno, uključuje i gospodina Jelcina.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs polako se približavamo kraju. Da li možete sada da završite?

TUŽILAC NAJS: Ne, još nisam u mogućnosti da završim sa svojim unakrsnim ispitivanjem. Imam još nekoliko tema da pokrenem.

SUDIJA ROBINSON: Možda možemo da dobijemo brojeve za dokazne predmete koje je uveo optuženi.

sekretar: To će da bude D252 i to sadrži različite brojeve tabulatora.

SUDIJA ROBINSON: Koji je dokument D252?

sekretar: Tabulator 1 je dokument od 17. februara 1999. godine. Tabulator 2 je od 24. marta 1999. godine.

SUDIJA KVON: Ne, to je 27. mart.

sekretar: Tabulator 3 je od 12. maja 1999. godine. Tabulator 4 je od

17. juna 1999. godine. Tabulator 5 je pismo upućeno gospođi Karli del Ponte.

SUDIJA KVON: Zašto onda ne navedemo tabulatore za dokazni predmet Tužilaštva.

sekretar: Tabulator 1 je pismo upućeno potpredsjedniku Socijalističke partije Srbije od 28. juna 2002. godine. Tabulator 2 je zajednički *communiqué*. Tabulator 3 je dokument sa izvodima iz knjige.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson.

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Propušteno je da se unese prvi dokument koji je gospodin Rižkov citirao, to je od 2. oktobra 1998. godine. To je prvi koji je on citirao, od 2. oktobra 1998. godine, a on je vrlo značajan, jer je to šest meseci pre početka rata. Dakle i njemu da se da dokazni predmet, broj.

SUDIJA ROBINSON: Da li mi imamo taj dokument od 2. oktobra 1998. godine?

SUDIJA KVON: To sudije nisu dobile.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodin Rižkov ga je citirao, prema tome možemo da vam ga dostavimo.

SUDIJA ROBINSON: U redu. Podnesite kopiju.

sekretar: To će onda da bude tabulator 6.

SUDIJA ROBINSON: U redu. Tabulator 6. Rasprava se prekida do sutra u 9.00.